Załącznik nr 1 do umowy nr 00004.UM04.6572.20007.2023

Fundusze Europejskie | Rzeczpospolita Polska | Dofinansowane przez Unię Europejską

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ STOWARZYSZENIA LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „BORY DOLNOŚLĄSKIE" NA LATA 2023-2027

STOWARZYSZENIE
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
BORY DOLNOŚLĄSKIE
68-120 Iłowa, ul. Żeromskiego 25
NIP 924-186-43-10, REGON 080504433

PREZES
Mariusz Leszczyński

Vice Prezes
Jan Woronik

Iłowa: czerwiec 2023r.

Spis treści:

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego	3
Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	9
Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR	15
Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR	22
Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia	34
Rozdział VI. Cele i wskaźniki	41
Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	44
Rozdział VIII. Plan działania	47
Rozdział IX. Plan finansowy	53
Rozdział X. Monitoring i ewaluacja	55

Załączniki:

Załącznik nr 1: Cele i przedsięwzięcia	53
Załącznik nr 2: Plan działania	54
Załącznik nr 3: Budżet LSR	58
Załącznik nr 4: Plan wykorzystania budżetu	59

Rozdział I
Charakterystyka partnerstwa lokalnego.

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Nazwa LGD i forma prawna
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie
Data wpisu do KRS: 15.12.2008r.
Numer KRS: 0000319771

2. Potencjał LGD

2.1. Opis sposobu powstawania i doświadczenie LGD

Pierwsze próby integrowania poszczególnych gmin z terenu Borów Dolnośląskich sięgają roku 2002. Wtedy to Pan Zdzisław Lubas – wójt gminy Wymiarki oraz Pan Andrzej Kutrowski – burmistrz gminy Węgliniec organizowali wspólne spotkania, konferencje, prezentacje mające na celu pokazanie jedności, wspólnych interesów oraz wspólnego dorobku tego regionu.

Dopiero wejście Polski do Unii Europejskiej i realne szanse na pozyskanie środków finansowych pozwalających na podjęcie konkretnych działań zaowocowało tym, że Lokalna Grupa Działania mogła zostać formalnie powołana do życia.

Fundacja ustanowiona została Aktem Notarialnym sporządzonym w dniu 20.04.2006 r. przez notariusza w kancelarii Notarialnej w Żaganiu , Repertorium A Nr 1897/2006.
Rejestracji w dniu 18.05.2006 r. dokonał Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, Wydział VIII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, w rejestrze fundacji pod numerem 0000257335
Fundatorami Fundacji byli:

- Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja"
- Stowarzyszenie Promocji Kultury Ziemi Pieńskiej
- Stowarzyszenie Muzyków Ludowych w Bożnowie „Złote Łany"
- Towarzystwo Przyjaciół Starego Węglińca
- Centrum Konferencyjno-Wypoczynkowe „Zamek Kliczków"
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska
- Ryszard Klisowski
- Marzena Świergoń
- Czesław Korniak
- Lucyna Smoczyńska

Pierwszym Prezesem Zarządu oraz Kierownikiem Biura został Pan Zdzisław Lubas.
Funkcję tą rozdzielono. W wyniku przeprowadzonego konkursu z dniem 07.09.2007r. Kierownikiem Biura został Pan Mariusz Leszczyński. Natomiast w drodze uchwały Zarządu Fundacji nr 5/2007 z dnia 01.10.2007r. Prezesem wybrany został Pan Jan Woronik.

Wstępnie teren działania Fundacji obejmował gminy skupione wokół południowo zachodniej części Borów Dolnośląskich tj. Małomice, Żagań, Żary, Iłowa, Przewóz, Wymiarki, Pieńsk, Węgliniec, Osiecznica. W drodze uchwały Rady Fundacji nr 10/2007 z dnia 07.11.2007r. obszar działania rozszerzył się dodatkowo o gminę Gozdnica.
Celem powołania Fundacji była chęć przystąpienia do realizacji projektu zatytułowanego „*Zrównoważony Rozwój Borów Dolnośląskich w aspekcie partnerstwa społecznego*" współfinansowanego ze środków Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" w zakresie działania Pilotażowego Programu Leader + - Schemat II.
Umowa pomiędzy Fundacją Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA – Podmiotem Wdrażającym a Fundacją Bory Dolnośląskie o dofinansowanie projektu, podpisana została w dniu 02.04.2007r. Sam projekt realizowany był do 15.05.2008r. W ramach projektu organizowano m.in.: działania promujące obszar LGD, działania informujące o

obszarze LGD, działania szkoleniowo-warsztatowe oraz doradcze, w tym analizy, ekspertyzy oraz koncepcje wykorzystania potencjału regionu do jego rozwoju pod kontem turystycznym.

Do czasu zarejestrowania Stowarzyszenia w Krajowym Rejestrze Sądowym, oficjalną Partnerską Lokalną Grupą Działania na terenie Borów Dolnośląskich pozostawała Fundacja, która na bardzo zbliżonych zasadach, tj. w oparciu o swoich partnerów (kapitał społeczny), ustalony plan działania (strategię) oraz lokalny potencjał (zasoby przyrodnicze, kulturowe, potencjał gospodarczy, lokalną tożsamość, itp.) przystąpiła do inicjatywy utworzenia Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie łącznie z 39 pozostałymi podmiotami z 7 gmin zlokalizowanych w obrębie południowej części województwa lubuskiego, i 3 z północnej części województwa dolnośląskiego.

Ogromne doświadczenie wyniesione z realizacji projektu oraz wspólne zaufanie i dalsza determinacja zaowocowała tym, że decyzja o utworzeniu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie stała się faktem.

Walne zebranie założycielskie Stowarzyszenia odbyło się w siedzibie Gminnego Centrum Kultury i Sportu w Iłowej dnia 28.08.2008r., uchwalono wówczas statut Stowarzyszenia, wybrano Radę oraz dokonano wyboru członków Zarządu Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej. Zarówno Rada jak i Zarząd ukonstytuował się jeszcze w tym samym dniu wybierając z pośród siebie władze statutowe Stowarzyszenia.

3. Skład organu decyzyjnego LGD

Zgodnie z przyjętym wówczas statutem liczba członków Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Bory Dolnośląskie" była zmienna i ustalana każdorazowo po uzupełnieniu jej składu przez Walne Zebranie Członków, ale nie mniejsza niż 16 i nie większa niż 21 osób. Rada składała się z co najmniej 50% przedstawicieli podmiotów o których była mowa w art. 6 ust. 1 lit b i c rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, czyli partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego, oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie równości mężczyzn i kobiet, działających na obszarze, którego dotyczy lokalna strategia rozwoju (parytet równowagi sektorów), przy czym w składzie Rady nie mogło być mniej niż 40% kobiet i mniej niż 40% mężczyzn (parytet równowagi płci). W skład Rady wchodziły zatem przedstawiciele wszystkich gmin będących Członkami Zwyczajnymi Stowarzyszenia, przy czym takim przedstawicielem mogła być również osoba fizyczna zameldowana na terenie danej gminy lub osoba prawna mająca siedzibę na terenie danej gminy. Członkowie byli odwoływani i powoływani przez Członków Walnego Zebrania.

Skład organu decyzyjnego (Rady) przedstawiał się wówczas następująco:

Lp.	Nazwa Członka	Sektor (publiczny, społeczny, gospodarczy)	Rodzaj prowadzonej działalności	Funkcja w strukturze LGD
1	Gmina Iłowa – Adam Gliniak	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
2	Gmina Przewóz – Ryszard Klisowski	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
3	Gmina Gozdnica – Zdzisław Płaziak	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
4	Gmina Węgliniec – Andrzej Kutrowski	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
5	Gmina Małomice – Małgorzata Sendecka	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
6	Gmina Pieńsk – Małgorzata	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu

	Sokołowska			decyzyjnego
7	Gmina Osiecznica – Waldemar Nalazek	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
8	Gmina Żagań – Agnieszka Antosz	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
9	Gmina Żary – Wiesław Polit	Publiczny	Przedstawiciel JST	Członek organu decyzyjnego
10	Gmina Małomice – Leokadia Brudzińska Dobrowolska	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
101	Gmina Żagań – Tadeusz Błach	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
12	Gmina – Wiesław Sieradzki	Gospodarczy	Przedsiębiorca	Członek organu decyzyjnego
13	Gmina Gozdnica – Marek Goc	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
14	Gmina Przewóz – Ewelina Rzepka	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
15	Gmina Gozdnica – Joanna Malinowska	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
16	Gmina Wymiarki – Krystyna Michałów	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
17	Gmina Osiecznica - Magdalena Piasecka-Ludwin	Gospodarczy	Przedsiębiorca	Członek organu decyzyjnego
18	Gmina Węgliniec – Henryk Kapeluch	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
19	Irena Krukowska-Szopa	Społeczny	Przedstawiciel NGO	Członek organu decyzyjnego
20	Gmina Pieńsk – Jolanta Strojna	Gospodarczy	Przedsiębiorca	Członek organu decyzyjnego

(Tabela nr 1 – Struktura organu decyzyjnego w Stowarzyszeniu LGD Bory Dolnośląskie na dzień 28.02.2013r. Źródło – dane własne)

Procentowo skład Rady przedstawiał się następująco:

- Sektor publiczny – 45%
- Sektor pozarządowy – 40%
- Sektor gospodarczy – 15%

W okresie 2007-2013 struktura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie była tak skonstruowana, aby oddawać w sposób reprezentatywny obszar LGD i społeczność zamieszkującą na jego obszarze. Wówczas Lokalną Grupę Działania tworzyło już 58 podmiotów, z czego sektor publiczny reprezentuje 13 podmiotów, sektor gospodarczy 13 podmiotów, sektor społeczny 15 podmiotów oraz 17 mieszkańców.

Organem decyzyjnym odpowiedzialnym za ocenę wniosków pozostaje nadal Rada Stowarzyszenia. Jej skład zmniejszył się z 20 do 11 osób i opiera się w dużej mierze na tych członkach, którzy pełnili funkcję członka Rady Stowarzyszenia w okresie 2007-2013 (Agnieszka Antosz, Roman Lichwiarz, Ewelina Rzepka oraz Joanna Malinowska za męża Gajdzińska). Osoby te posiadają ogromne doświadczenie w zakresie oceny operacji. Wiedza ta nabyta została w wyniku wieloletniej pracy w składzie Rady, co potwierdzają m.in. takie dokumenty jak imienne karty oceny operacji, listy obecności z posiedzenia Rady czy deklaracje bezstronności.
Skład organu decyzyjnego w okresie 2014-2020 i obecnie.

Lp.	Nazwa Członka	Reprezentanci sektora	
		Liczba osób	Udział w %
1	Sektor publiczny	4	36,36%
2	Sektor gospodarczy	4	36,36%
3	Sektor pozarządowy	3	27,28%

(Tabela nr2 – Struktura organu decyzyjnego w Stowarzyszeniu LGD Bory Dolnośląskie na dzień 31.05.2023r.. Źródło – dane własne)

4. Struktura LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Bory Dolnośląskie" zrzesza członków zwyczajnych dopuszczając rozszerzenie lub zmianę składu LGD, zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia. Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka samorządu terytorialnego z wyłączeniem województw. LGD Bory Dolnośląskie jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańców. LGD jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Członkami LGD Bory Dolnośląskie są przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Spośród członków Stowarzyszenia przedstawiciele każdego sektora działają na rzecz wsparcia rozwoju obszaru LGD i rozwoju turystyki. Zasady i sposób rozszerzania składu Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie są zawarte w Statucie Stowarzyszenia, zgodnie z którym nabywanie i utrata członkostwa następuje w drodze uchwały Zarządu.

Strukturę LGD tworzą – zgodnie z uchwalonym Statutem – następujące organy:

- Walne Zebranie Członków
- Rada
- Zarząd
- Komisja Rewizyjna

Dokładnie kompetencje poszczególnych organów władzy Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie regulują następujące dokumenty:

- Statut,
- Regulamin pracy Rady Stowarzyszenia;
- Procedura wyboru operacji realizowane przez podmioty inne niż LGD,
- Procedura wyboru projektów grantowych;
- Procedura wykluczenia członka Rady z oceny,
- Plan szkoleń członków Rady;
- Regulamin pracy Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia;
- Regulamin pracy Zarządu Stowarzyszenia;
- Regulamin pracy Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia;

Statut, Regulamin Członków Rady są uchwalane i aktualizowane przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie. Natomiast poszczególne regulaminy prac organów ich dotyczących są opracowywane, uchwalane i aktualizowane przez te organy, z tym, że do kompetencji Zarządu należy uchwalanie Kryteriów Wyboru Operacji, Kryteriów Wyboru Grantów oraz Procedury wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD, a także Procedury wyboru projektów grantowych opracowanie, uchwalanie i zmienianie Regulaminu pracy Biura LGD wraz z załącznikami, tj. procedurą naboru pracowników, zasadami świadczenia doradztwa, zasadami zatrudniania i wynagradzania pracowników, opisem stanowisk i udostępnienia informacji będących w dyspozycji LGD. Wyżej wymienione dokumenty regulują między innymi takie kwestie jak zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organów, sposób powoływania organów i możliwości kandydowania do nich

przez członków Stowarzyszenia, zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania, zasady protokołowania posiedzeń oraz szczegółowo regulują sprawy związane z wykonywaniem zadań przewidzianych dla poszczególnych organów bądź biura LGD. Opracowane regulaminy (Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i biura LGD) były poddane konsultacjom na Walnym Zebraniu Członków, a następnie udostępnione na stronie internetowej.

Poza statutowymi organami Stowarzyszenie LGD Bory Dolnośląskie posiada własne biuro zlokalizowane w Iłowej przy ul. Żeromskiego 25, które wynajmuje od Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Iłowej. Biuro Stowarzyszenia jest równocześnie jego siedzibą. Opis warunków technicznych i lokalowych znajduję się w poniższej tabeli.

Powierzchnia biura:	52,32 m^2
Liczba pomieszczeń:	2 biurowe (27,62 m^2), 1 sala szkoleniowa (24,70 m^2),
Liczba stanowisk pracy:	3 docelowo 4
Wydzielone miejsce na archiwum	Opis: jedno z pomieszczeń biurowych o pow. (25 m^2) przeznaczone będzie do zorganizowania w nim archiwum. Wyposażone w dużą szafę zamykaną na klucz, w której będą przechowywane dokumenty. Będzie to jednocześnie wydzielone pomieszczenie do obsługi beneficjentów,
Możliwość obsługi potencjalnych beneficjentów	Opis: w biurze wydzielone zostaną dwa osobne pomieszczenia do obsługi interesantów, jedno o pow. 15,0 m^2, wyposażone w biurko, sprzęt komputerowy z dostępem do internetu i telefon oraz drugie o powierzchni 25,0 m^2
Dostęp do Internetu:	Stały dostęp do Internetu bezprzewodowego dzięki wykorzystaniu Wi-fi. Umożliwia to rozprowadzenie sieci komputerowej na wiele stanowisk
Dostępny sprzęt biurowy:	- komputer stacjonarny 2 zestawy, - laptopy 2 szt. - rzutnik multimedialny z ekranem, - urządzenie wielofunkcyjne (kserokopiarka z drukarką i skanerem), - drukarka kolorowa oraz skaner z formatem A4, - telefon z faksem, - aparat fotograficzny, - meble biurowe.
Dokładne dane teleadresowe:	68-120 Iłowa ul. Żeromskiego 25 tel/faks 68 377 47 17 e-mail: biuro@bory.org.pl www.bory.org.pl

(Tabela nr 3 – Warunki techniczne biura Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie na dzień 31.05.2023r.. Źródło – dane własne)

5. Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym

Jednym z zadań Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie jest wybór operacji na poziomie lokalnym. W celu zapewnienia zgodności operacji ze Strategią osoby wchodzące w skład organu decyzyjnego posiadają odpowiednią wiedzę i kwalifikacje. Szczegółowe kwestie w tym zakresie zapisane zostały w Regulaminie Pracy Rady. Niezbędna wiedza członków organu decyzyjnego została zweryfikowana dzięki uczestnictwu w szkoleniu oraz teście w zakresie znajomości PROW 2014 – 2020. Dodatkowo Stowarzyszenie opracowało plan szkoleń dla członków Rady oraz pracowników Biura w celu zapewnienia, że wszyscy członkowie organu decyzyjnego Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie to osoby o odpowiednich umiejętnościach praktycznych i przygotowaniu merytorycznym. W ten sposób zapewniamy właściwe kompetencje ekonomiczno- -administracyjne do zarzadzania środkami publicznymi i wdrażania LSR.

Wieloletnie doświadczenie w zakresie pełnionych funkcji pokazuje zdolność LGD do realizacji strategii także w okresie 2023-2027. Ciągłość działania oparta w dużej mierze na wieloletniej pracy członków LGD potwierdza, że ogólny poziom zakładanych wcześniej celów jak i wskaźników był generalnie dość zadowalający. Osiągnięte wartości jeśli nie przekraczały wartości zakładanych lub równały się z nimi, to zazwyczaj nie były od nich relatywnie niższe.

W wyniku analizy osiągniętych wskaźników z poprzednich okresów programowania uznać należy, że istnieje dalsza potrzeba rozwoju regionu jakim są Bory Dolnośląskie w założonym kierunku.

Przyglądając się szczególnie zrealizowanym operacjom uznać należy, że przyczyniły się one z jednej strony do zintegrowania zasobów osobowych takich jak sami mieszkańcy, którzy zaczynają identyfikować się z regionem jak również zasobów instytucjonalnych. Poziom współpracy zarówno samorządów jak i przedsiębiorców skupionych wokół Lokalnej Grupy Działania znacznie się polepszył a poziom współpracy wzrósł. Relacje pomiędzy przedstawicielami z różnych sektorów polepszyły się, rozluźniły i nabrały charakteru wspólnego zaufania ale i poczucia, że tylko współpraca rodzić może obfite plony.
Potencjał ten powinien zostać wykorzystany poprzez dalszy, systematyczny ich rozwój, doinwestowanie a także dokształcenie zasobów zaangażowanych w realizację poszczególnych działań.

Tak zintegrowany kapitał ludzki wykorzystany zostanie do dalszego rozwoju regionu w zakresie kultywowania odziedziczonych wartości kulturowych, rozwoju potencjału turystycznego obszaru objętego LSR, realizacji działań edukacyjnych oraz rozwoju bazy pozwalającej na dalszą integrację zasobów osobowych i instytucjonalnych.

Ponadto Stowarzyszenie w dalszym ciągu pozostaje otwarta na nowych członków. Zainteresowane osoby, podmioty, instytucje oraz przedsiębiorcy w dalszym ciągu mają możliwość złożenia deklaracji członkowskiej, która pozytywnie zaopiniowana przez Zarząd Stowarzyszenia zaowocuje przyjęciem w poczet członków na pełnych prawach i obowiązkach wynikających ze statutu.

6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

W celu zapewnienia transparentności i przejrzystości przy wyborze operacji LGD wprowadzono kilka rozwiązań:

- Określono mierzalne i przejrzyste Kryteria Wyboru Operacji oraz Kryteria Wyboru Grantów, a w przypadku kryteriów jakościowych opisano podejście do ich oceny; Zagwarantowano stosowanie tych samych Kryteriów Wyboru Operacji w całym procesie wyboru w ramach danego naboru;
- Wprowadzono papierowe karty oceny operacji,
- Przyjmowanie wniosków w drodze uchwał Rady,
- Rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest kierowany przez lokalne grupy działania, w skład których wchodzą przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych i w których żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.
- Założono prowadzenie rejestru interesów członków Rady;
- Opracowano procedury wyboru wniosków/grantów oraz opisano sposób udostępnia ich do wiadomości publicznej,
- W procedurach wyboru operacji/grantów opisano sposoby oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do dofinansowania zapobiegające rozbieżnym ocenom tych samych kryteriów, przyznawaniu błędnej punktacji itp.,
- Określono zadania i zakres odpowiedzialności osób/organów biorących udział w ocenie operacji,
- Opisano zasady wnoszenia i rozpatrywania odwołań/protestu od decyzji organu decyzyjnego
- Upowszechnianie protokołów z oceny wraz z informacją o wykluczeniu z oceny poszczególnych członków Rady;
- Opracowano Regulamin Pracy Rady;
- Opracowano plan szkolenia członków Rady;

Tak zastosowane rozwiązania gwarantują skuteczny sposób wdrażania LSR zarówno na etapie jej tworzenia jak i późniejszej realizacji oraz potwierdzają fakt, że Stowarzyszenie LGD Bory Dolnośląskie jest w pełni przygotowana do osiągnięcia zakładanych sobie celów. Daje to również gwarancję na to, że proces ten będzie przebiegał w jasny i skuteczny sposób.

Rozdział II
Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

1. Zwięzły opis obszaru zawierający liczbę i nazwy gmin, ich powierzchnię i liczbę mieszkańców według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie obejmuje swoim zasięgiem obszar 10 gmin. W tym:

- 4 gminy miejsko-wiejskie (Małomice, Iłowa, Pieńsk i Węgliniec);
- 5 gmin wiejskich (Żagań, Żary, Wymiarki, Przewóz, Osiecznica);
- 1 gminę miejską (Gozdnica).

LGD położone jest w zachodniej części Polski na terenie dwóch województw: dolnośląskiego (gminy Osiecznica, Pieńsk, Węgliniec) i lubuskiego (gminy Gozdnica, Iłowa, Małomice, Przewóz, Wymiarki, Żagań i Żary) oraz na terenie czterech powiatów: żagański (gminy Iłowa, Małomice, Wymiarki, Żagań, Gozdnica), żarski (gminy Przewóz i Żary), zgorzelecki (gminy Pieńsk i Węgliniec) i bolesławiecki (gmina Osiecznica). Powierzchnia obszaru, na którym działa Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania wynosi łącznie 1 959 km² na którą składa się: 1) Żary – 294 km/2, 2) Żagań – 281 km/2, 3) Małomice – 80 km/2, 4) Iłowa – 153 km/2, 5) Wymiarki – 63 km/2, 6) Gozdnica – 24 km/2, 7) Przewóz – 178 km/2, 8) Osiecznica – 437 km/2, 9) Węgliniec – 338 km/2, 10) Pieńsk – 111 km/2.

Liczba ludności zamieszkująca obszar funkcjonowania LGD wynosi łącznie 63 623 tysięcy, a jej podział na poszczególne gminy przedstawia się następująco:

Nazwa gminy	Liczba ludności (tys.)
Gmina Gozdnica	2.863
Gmina Iłowa	6.540
Gmina Małomice	5.197
Gmina Wymiarki	2.164
Gmina wiejska Żagań	7.133
Gmina Przewóz	3.060
Gmina wiejska Żary	12.366
Gmina Osiecznica	7.358
Gmina Pieńsk	8.928
Gmina Węgliniec	8.014
Razem	**63.623**

(Tabela nr 4 – Liczba ludności objętych LSR na dzień 31.12.2020r. Źródło dane GUS-BDL)

Razem na dzień 31.12.2013r. obszar LGD zamieszkiwało łącznie 66 208 mieszkańców. Natomiast średnia liczba mieszkańców objętych LSR w latach 2007-2013 wynosiła 66.010 osób. Obecnie obszar zamieszkuje o 2.387 mieszkańców mniej.

Nazwa gminy	Gęstość zaludnienia os./km²
Gmina Gozdnica	120
Gmina Iłowa	43
Gmina Małomice	65
Gmina Wymiarki	34
Gmina wiejska Żagań	25
Gmina Przewóz	17
Gmina wiejska Żary	42
Gmina Osiecznica	19

Gmina Pieńsk	81
Gmina Węgliniec	24
Średnia gęstość zaludnienia	47

(Tabela nr – 5 - Gęstość zaludnienia na dzień 31.12.2020r. Źródło dane GUS-BDL)

Dane te pokazują, że gminami o najmniejszej gęstości zaludnienia są 1) Gmina Przewóz, 2) Gmina Osiecznica oraz 3) Gmina Węgliniec. Natomiast obszary o największej gęstości zaludnienia to: 1) Gmina Gozdnica, 2) Gmina Pieńsk oraz 3) Gmina Małomice. Średnia gęstość zaludnienia na obszarze LGD wynosi 47 os./km/2.

2. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.

Obszar objęty LSR, ma jasno określone granice geograficzne, które są przedstawione na zamieszczonym niżej rysunku nr 1. Mapa z podziałem administracyjnym LGD Bory Dolnośląskie. Każda z gmin wchodząca w skład obszaru LGD graniczy z przynajmniej jedną z gmin i stanowi bezpośrednie sąsiedztwo, natomiast wszystkie gminy z obszaru pozostają ze sobą w dalszym sąsiedztwie za sprawą bezpośredniego sąsiedztwa pozostałych gmin.

Mapa z podziałem administracyjnym LGD Bory Dolnośląskie (opracowanie własne)

3. Wyjaśnienie, dlaczego dany obszar jest odpowiedni dla strategii, np. poprzez zaprezentowanie wyróżniających go cech i czynników, które czynią go społecznie, gospodarczo lub środowiskowo spójnym.

W przypadku obszaru objętego aktywnością LGD Bory Dolnośląskie mówić można o jednorodnym, spójnie geograficznie, społecznie i funkcjonalnie terytorium, które charakteryzuje się wspólnymi tradycjami, lokalną

tożsamością, poczuciem przynależności, tym samym wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami. Określamy, że obszar LGD Bory Dolnośląskie charakteryzuje się wysokim stopniem jego spójności geograficznej, co wpływa na spójność uwarunkowań rozwojowych. Warto zwrócić uwagę na fakt, że ma to przełożenie również na wspólną wizję i kierunki rozwoju strategicznego wynikające z Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Bory Dolnośląskie na lata 2023-2027.
W przypadku obszaru LGD Bory Dolnośląskie można mówić również o wysokiej spójności historycznej. Gminy wchodzące w skład LGD nie tylko obecnie, ale również na przestrzeni wieków należały do tych samych dzielnic, księstw czy państw. Charakterystyczne dla większości gmin jest również położenie na obszarze geograficznym określanym jako Bory Dolnośląskie.
Spójność historyczna i geograficzna oraz unikalne walory przyrodnicze stanowią podstawę do tworzenia spójnej i atrakcyjnej oferty turystycznej oraz budowania marki lokalnej obszaru Bory Dolnośląskie.

Spójność geograficzna

Bory Dolnośląskie należą do największych w Europie Środkowej zwartych kompleksów leśnych. Ich ogólna powierzchnia wynosi ok. 170 tys. ha. Lasy te znajdują się w granicach dwóch województw (dolnośląskiego i lubuskiego) oraz siedmiu powiatów: bolesławieckiego, legnickiego, lubińskiego, polkowickiego, zgorzeleckiego, żagańskiego i żarskiego. Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie obejmuje 10 gmin położonych w zachodniej i środkowej części tego kompleksu leśnego. Trzy gminy (Osiecznica, Pieńsk i Węgliniec) wchodzą w skład woj. Dolnośląskiego, zaś 7 pozostałych gmin (Gozdnica, Iłowa, Małomice, Przewóz, Wymiarki, Żagań i Żary) leży w granicach administracyjnych woj. Lubuskiego. Obszar zachodnich Borów Dolnośląskich leży aż w trzech krainach historyczno-geograficznych: w Dolnych Łużycach (Żary i okolice), Dolnym Śląsku (Małomice, Żagań, Wymiarki i Przewóz) oraz w Górnych Łużycach (Osiecznica, Iłowa Węgliniec i Pieńsk).
Geograficznie Bory Dolnośląskie są częścią makroregionu Niziny Śląsko-Łużyckiej, położoną między czołowomorenowymi Wzniesieniami Żarskimi i Wzgórzami Dalkowskimi od północy, a Pogórzem Izerskim i Kaczawskim od południa. Od strony zachodniej sąsiadują z położonymi w Niemczech Borami Mużakowskimi (Muskauer Heide) i Równiną Górnołużycką (Oberlausitzer Teichgebiet), od strony wschodniej z Równiną Szprotawską, Wysoczyzną Lubińską, Równiną Legnicką i Równiną Chojnowską, zaliczonymi również do Niziny Śląsko-Łużyckiej. Bory Dolnośląskie leżą w dorzeczach Nysy Łużyckiej oraz Bobru z Kwisą i Czerną Wielką.

Spójność historyczno-kulturowa

Ogromne połacie leśne miały również wpływ na dzieje osadnictwa na tym terenie. Jeszcze w XII wieku rozległe obszary puszczy zasiedlone były w niewielkim stopniu zwykle w dolinach rzecznych. Były to plemiona Dziadoszan oraz Bobrzan w dolinie Bobru a na południowym zachodzie Bieżuńczanie a później Milczanie. W czasach średniowiecza i długo później miejscowa ludność trudniła się bartnictwem, węglarstwem, smolarstwem, rybołówstwem i łowiectwem. Od XIV i XV w. zaczęło się rozwijać hutnictwo, żelaza i szklarstwo. Wiele miejscowości Borów zawdzięcza swój początek dawnym kuźniom żelaza które pracowały w oparciu o ubogie rudy darniowe. Szklarstwo rozwijało się intensywnie w Ruszowie, Pieńsku, Iłowej, Osiecznicy. Odkrycie bogatych złóż glin ceramicznych przyczyniło się do powstania znanych na całą Europę fabryk porcelany w Parowej i Gozdnicy. Tradycje szklarskie i ceramiczne przetrwały na tym terenie do dziś. Tartacznictwo przerabiające surowiec drzewny skupiło się wzdłuż cieków wodnych ponieważ pierwotne drzewo przerabiano w tartakach napędzanych energią wodną. Tradycje przetwórstwa drzewnego również dotrwały do obecnych czasów. Podobnie bartnictwo, które obecnie jako pszczelarstwo wytwarza znane i smaczne miody z Borów Dolnośląskich. Przez wieki Bory były obszarem ścierania się wpływów Śląskich i Łużyckich. Przed Kongresem Wiedeńskim w 1815 r. tereny dolno- i górnołużyckie wchodziły w skład Saksonii, natomiast obszar księstwa żagańskiego (z Żaganiem i Przewozem) znajdował się pod panowaniem pruskim. W wyniku postanowień Kongresu Wiedeńskiego cały interesujący nas obszar znalazł się w granicach Prus. Władze pruskie włączyły zachodnie obszary Borów do dwóch prowincji – śląskiej oraz brandenburskiej. Do tej ostatniej wcielono jedynie powiat żarski (w ówczesnych granicach, tzn. bez Przewozu). Taki podział administracyjny utrzymał się do 1945 r. Po II wojnie światowej bardzo krótko Żagań i Żary z Przewozem stanowiły część woj. wrocławskiego.

Opis dziedzictwa kulturowego/zabytków

Początki osadnictwa w Borach Dolnośląskich sięgają mezolitu (8000-4200 lat p.n.e.), kiedy to dotarła na ten teren ludność prowadząca koczowniczo-łowiecki tryb życia. W okresie średniowiecza Bory Dolnośląskie, ze względu na mało urodzajne gleby, nie podzieliły losu innych puszcz i nie zostały zamienione w pola uprawne. Kolonizacja nie przybrała tu zbyt wielkich rozmiarów i ograniczyła się głównie do dolin rzecznych. Miejscowa ludność trudniła się głównie bartnictwem, łowiectwem, rybołówstwem, węglarstwem i smolarstwem. Od XIV w. pomyślnie rozwijało się hutnictwo żelaza. Wiele miejscowości leżących w Borach Dolnośląskich (m.in. Jagodzin, Piaseczna, Świętoszów, Stary Węgliniec) zawdzięcza swój początek dawnym kuźniom żelaza (hamerniom), które pracowały w oparciu niskoprocentowe rudy darniowe.

Bory Dolnośląskie odegrały istotną rolę obronną, mającą wpływ na kształtowanie się państwowości polskiej. Po dziś dzień, w tutejszych lasach możemy napotkać szczątki tajemniczych fortyfikacji, zwanych Wałami Śląskimi. Ich powstanie datuje się na przełom VIII i IX wieku.

Pod koniec XIII w. z inicjatywy księcia Bolka I Surowego wybudowano lub umocniono szereg zamków na terenie Borów m.in. w Kliczkowie. Prace fortyfikacyjne kontynuował jeszcze ostatni niezawisły piast śląski, Bolko II Mały, który w latach 60-tych XIV w. wzniósł nad Czerną Wielką zamek w Nowinach. Przepływająca przez Bory Dolnośląskie Kwisa od co najmniej XIII w. pełniła rolę rzeki granicznej, oddzielającej Śląsk od Łużyc. W 1815 r. nastąpiło rozszerzenie państwa pruskiego w kierunku zachodnim (kosztem Saksonii) i cały obszar Borów Dolnośląskich znalazł się w prowincji śląskiej. Po II wojnie światowej, na mocy postanowień konferencji poczdamskiej w 1945 r. nastąpiło przesunięcie granic Polski do Nysy Łużyckiej. Na miejsce wysiedlonej ludności niemieckiej przybyli przesiedleńcy z Kresów Wschodnich, osadnicy wojskowi, reemigranci polscy z Bośni-Hercegowiny, Francji, Belgii oraz Czechosłowacji, Łemkowie, Bojkowie i Ukraińcy wysiedleni z Polski południowo-wschodniej, a nawet uchodźcy Greccy i Macedońscy. Różnorodność kultur i tradycji przez lata miała wpływ na kształtowanie się specyficznego charakteru tego obszaru.

Pomimo opuszczenia przez wojska radzieckie miejscowych baz wojskowych w latach 90-tych minionego stulecia, znaczne połacie Borów Dolnośląskich nadal nie są udostępnione okolicznym mieszkańcom, turystom i zbieraczom grzybów oraz jagód. Powierzchnia położonego na obydwu brzegach Kwisy poligonu wojskowego Żagań-Świętoszów, jednego z największych w Polsce, wynosi 38,4 tys. ha.

Gospodarka tego obszaru wiąże się z wielowiekowymi tradycjami hutnictwa żelaza, produkcji szkła i porcelany, kopalnictwa węgla brunatnego i innych surowców mineralnych, przemysłu leśnego, węglarstwa i smolarstwa, bartnictwa, zbieractwa, łowiectwa i rybactwa stawowego.

Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie

Niewątpliwie ośrodkiem turystycznym o znaczeniu międzynarodowym, gdzie rozwijają się różnorodne formy turystyki jest Zamek Kliczków, należący do najbardziej rozpoznawalnych obiektów turystycznych w Polsce i jednym z najczęściej odwiedzanych przez turystów zagranicznych. To miejsce styku kilku najważniejszych szlaków w Borach Dolnośląskich i miejsce organizacji największych i najbardziej rozpoznawalnych imprez w regionie.

Zamek Kliczków jest największym ośrodkiem turystycznym, skupiającym ponad 90% ruchu turystycznego w Borach Dolnośląskich. Główne formy świadczonych usług skupiają się na Centrum Konferencyjno-Wypoczynkowym i organizacji turystyki biznesowej. Ponadto szlak konny, szlak zabytkowych parków i ogrodów po obu stronach Nysy, szlak kulinarny oraz szlak wodny na rzece Kwisa stanowią idealne uzupełnienie pobytu na Zamku. Obiekt ten jest również organizatorem największych w regionie imprez o znaczeniu krajowym i regionalnym. Do największych zaliczyć należy majówkę organizowaną w pierwszy długi weekend maja oraz Festiwal Kulinarny Borów Dolnośląskich „Ale pasztet" organizowany cyklicznie na przełomie października i listopada, i mający na celu propagowanie tradycyjnej kuchni regionalnej. Zamek Kliczków to także centrum edukacyjne świadczące oferty adresowane głównie do szkół. Stanowi także bazę wypoczynkową w okresie intensywnego zbioru runa leśnego, ponieważ stwarza możliwości natychmiastowej obróbki świeżo zebranych owoców lasu na terenie ogólnodostępnego punktu.

Innym takim obiektem jest Bike Hotel mający swoją siedzibę w Przewozie. Z racji na swoją transgraniczną lokalizację oraz pakiet usług, przyjmuje dużą liczbę gości zagranicznych, których pasja koncentruje się na jeździe

rowerem oraz na spływach rzeką Nysa Łużycka. Jest organizatorem rajdów rowerowych. Często włącza się w wydarzenia organizowane na terenie gminy i regionu. Posiada certyfikowane obiekty nadawane zarówno przez partnerów niemieckich jak i polskich. Dostęp do wypożyczalni rowerów oraz kajaków. Bike Hotel współpracuje przy tym z wieloma partnerami po drugiej stronie Nysy.

Ośrodkami turystycznymi o randze regionalnej są także: Dworek Bogumiłów i Gospodarstwo Agroturystyczne „Agro-Relax", Dworek Bogumiłów to miejsce organizacji dużych spotkań zarówno konferencji, szkoleń jak i imprez rodzinnych. Właściciel z zamiłowania pasjonat łowiectwa oferuje tradycyjną kuchnię opartą o runo leśne. Obiekt także koncentruje się na edukacji przyrodniczo-leśnej w tym także edukacji łowieckiej. To również jeden z największych ośrodków związanych z rekreacją konną. Posiada mini zoo oraz dostęp do zarybianych łowisk.
Gospodarstwo usytuowane jest w malowniczym miejscu wśród rozległych grzybodajnych lasów. W gospodarstwie przeważa głównie turystyka przyrodnicza. Gospodarstwo to podobnie jak Zamek Kliczków zlokalizowane jest na stuku kilku ważnych szlaków w tym szlaku kulinarnego, szlaku konnego, szlaku legend i mitów Borów Dolnośląskich, i szlaków rowerowych. Specjalizuje się jednak w rozwijaniu oferty kulinarnej regionu. Poza prowadzeniem kuchni z tradycyjną kuchnią opartą o runo leśne prowadzi także warsztaty kulinarne w trakcie których edukuje dzieci i młodzież z metod, narzędzi i receptury wyrobu chleba, masła czy twarogu. Właścicielka zajmuje się również ziołolecznictwem i aromaterapią.
W regionie Borów Dolnośląskich istnieje ponadto kilka ośrodków, gdzie turystyka rozwija się lecz na poziomie bardziej lokalnym. Służą temu cenne i godne wyeksponowania walory. Należą do nich:

- Zajazd Milówka w Piasecznej
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Siedlisko pod lasem" w Borowem
- Ośrodek Agroturystyczny Jagoda w Czerwonej Wodzie
- Gospodarstwo Agroturystyczne „U Jasinka" w Kościelnej Wsi
- Gospodarstwo Agroturystyczne Green Park w Czyżówku

W oparciu o te ośrodki rozwijają się pewne formy turystyki przyrodniczej połączonej z turystyką aktywną. To również główne obiekty noclegowe w regionie

Pomimo, iż Bory Dolnośląskie znane są przede wszystkim ze sprzyjających warunków do uprawiania turystyki aktywnej i specjalistycznej, to w dalszym ciągu jedną z najmniej rozwijających się form turystyki w regionie jest aktywna turystyka pobytowa, ściśle związana z wypoczynkiem w ośrodkach wypoczynkowych.
Turystyka weekendowa uprawiana jest głównie przez mieszkańców samego regionu Borów Dolnośląskim w tym także mieszkańców Wrocławia i innych pobliskich miejscowości zlokalizowanych wzdłuż autostrady A4. Opiera się głównie o rozwijające się obiekty agroturystyczne, rzadziej o pensjonaty czy hotele. Najważniejsze regiony rozwoju obiektów agroturystycznych to rejon gmin Osiecznica, Żary, Iłowa. Są to najczęściej adoptowane i wysoko wyspecjalizowane obiekty oferujące poza noclegiem i wyżywieniem, szereg innych atrakcji. Niewiele mają wspólnego z tradycyjną wizją wiejskiego wypoczynku. To przede wszystkim kompleksowe oferty pobytu weekendowego z pełnym pakietem zagospodarowania czasu wolnego oraz z możliwością wykorzystania atrakcji w najbliższej okolicy. Warunkiem sprzyjającym tak dużemu zainteresowaniu agroturystyczną formą wypoczynku jest rozwijająca się w takich miastach jak Bolesławiec, Żary czy Żagań, oferta hoteli oferująca znacznie wyższe ceny za swoje usługi. Ponadto rozwijająca się współpraca pomiędzy ośrodkami agroturystycznymi dodatkowo zwiększa pakiet atrakcji, ale także pozwala na wydłużenie pobytu w regionie o kolejne dni. Niestety rozmieszczenie kwater agroturystycznych w obrębie regionu jest bardzo nierównomierne, co proces ten znacznie utrudnia i nierównomiernie wpływa na rozwój turystyczny całego regionu.

Cenne i unikatowe, niespotykane na innych terenach walory przyrodnicze Borów Dolnośląskich oraz liczne obszary chronione sprawiają, że turystyka przyrodnicza jest kolejną z form wypoczynku w regionie. Turystyka przyrodnicza rozwija się przede wszystkim na obszarach chronionych Obszary NATURA 2000 oraz w rezerwatach przyrody. Wszędzie tam istnieją wspomagające ją elementy infrastruktury w postaci muzeów, sal wystawowych, ścieżek dydaktycznych, oraz ośrodków edukacji przyrodniczej i leśnej. Ta forma turystyki uprawiana jest zarówno

przez turystów indywidualnych, jak i zorganizowane grupy. Wśród turystów-przyrodników odwiedzających Bory Dolnośląskie znaczną część stanowią goście o zainteresowaniach ornitologicznych. Preferowane formy turystyki przyrodniczej to obserwacje ptaków i innych zwierząt w ich środowisku naturalnym, foto-safari oraz wyprawy zapoznające turystów z najciekawszymi zbiorowiskami roślinnymi i krajobrazami określonego regionu. Jedną z form turystyki przyrodniczej jest turystyka edukacyjna, obejmująca głównie grupy młodzieży szkolnej.

Obszary Natura 2000

Obszary specjalnej ochrony (tzw. Dyrektywa Ptasia):

- **„Bory Dolnośląskie"** (171 093,4 ha) - obszar położony w dorzeczu Odry, a główną przepływającą przez niego rzeką jest Bóbr. Rzeźba terenu jest mało zróżnicowana, przeważają tereny równinne. Południkowo przecinają je doliny rzek. Występują tu zwarte drzewostany sosnowe z ubogim runem, które stanowi wrzos i borówka. W podszycie występuje jałowiec i żarnowiec. Panującym gatunkiem jest sosna, domieszkowo występuje dąb, brzoza, buk oraz jodła i świerk. W bardziej żyznych rejonach występują bory mieszane i lasy liściaste (fragmenty buczyn i grądów). Doliny rzeczne stanowią enklawy z bardziej bujną i wielowarstwową roślinnością. Urozmaicenie stanowią także liczne stawy rybne. Niektóre z nich są porośnięte szuwarami, natomiast część jest pozbawiona roślinności wskutek ich renowacji. Występuje tu co najmniej 19 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK).

Specjalne obszary ochrony (tzw. Dyrektywa Siedliskowa):

- **„Uroczyska Borów Dolnośląskich"** (12 227,39 ha) - położony w zachodniej oraz północno-zachodniej części Borów Dolnośląskich, swym zasięgiem obejmuje m.in. Stawy Parowskie, trzy rezerwaty przyrody („Torfowisko pod Węglińcem", „Wrzosiec koło Piasecznej" i „Żurawie Bagno"), dolinę Czernej Wielkiej, Czernej Małej, Lubszy i Las Żarski. . Obszar zdominowany jest głównie przez sosnę, porastającą ubogie, piaszczyste gleby, miejscami podtopione. Natomiast lasy liściaste występują tu bardzo rzadko i koncentrują się jedynie w dolinach niewielkich rzek i mniejszych cieków wodnych. Na tych terenach można także spotkać dobrze zachowane torfowiska.
- **„Wrzosowiska Świętoszowsko-Ławszowskie"** (10 141, 62 ha) - obszar ostoi wchodzi w skład gm. Osiecznica i Nadleśnictwa Świętoszów. Składa się on z dwóch części: użytkowanego przez wojsko rozległego poligonu w obrębie Świętoszów oraz oddzielonego od niego doliną Kwisy, nie użytkowanego obecnie, poligonu w obrębie Ławszowa. Znajdują się tu także zatorfione obniżenia (około 40 ha), co tworzy doskonałe warunki siedliskowe dla wielu gatunków ptaków i owadów – trafić można między innymi na stanowiska zalotki większej i trzepli zielonej. Warto podkreślić, że na obszarze znajdują się również siedliska wilka, które znajdują się pod ochroną;
- **„Dolina Dolnej Kwisy"** (5 972 ha) - ostoja obejmuje dolinę Kwisy od Nowogrodźca po ujście rzeki do Bobru. Na tym odcinku Kwisa w znacznym stopniu zachowała swój naturalny charakter. Dolina Dolnej Kwisy to przede wszystkim siedliska płazów i bezkręgowców;
- **„Dąbrowy Kliczkowskie"** (552,9 ha) - kompleks leśny wchodzący w skład Borów Dolnośląskich, który rozciąga się pomiędzy Kwisą a Bobrem. Na obszarze przeważają drzewostany sosnowe z licznymi przestojami dębowymi, natomiast w zachodniej części występują zwarte fragmenty kwaśnych dąbrów. Tereny Dąbrowy Kliczkowskiej posiadają bogatą fauną bezkręgowców, stwierdzono również występowanie przechodnich wilków. Poza tym jest to miejsce, gdzie pojawiają się zagrożone gatunki ptaków,(m.in. włochatki i sóweczki);

Parki Krajobrazowe:

- **Park krajobrazowy łuk mużakowa -** położony w woj. lubuskim, powiecie żarskim (gminy: Brody, Tuplice, Trzebiel, Łęknica, Przewóz). Park obejmuje tereny położone w południowej części województwa lubuskiego, w strefie pogranicza z Niemcami o cennych wartościach przyrodniczych, historycznych i kulturowych. Obszar Parku pokrywa się z zasięgiem Łuku Mużakowskiego, formy geologicznej, znanej też jako Łużycki Wał Graniczny. Łuk ten ma kształt podkowy otwartej ku północy, o dł. ok. 40 km i szerokości 3-4 km. Nysa Łużycka dzieli Łuk na dwie części w jednym z piękniejszych parków przypałacowych w

Europie w m. Łęknica. Na obszarze Parku występuje znaczna ilość stawów w wyrobiskach po odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego oraz pożwirowych.

Rezerwaty Przyrody:

- **Rezerwat przyrody Żurawie bagno** - położony w woj. lubuskim, powiecie żarskim w gminie Przewóz. Rezerwat typu wodno-torfowiskowego stanowi fragment dawnego jeziora na skutek ekspansji lasu częściowo osuszonego. Typ siedliskowy - Bór Bagienny. Całą powierzchnię stanowi bagno w części środkowej zalane wodą. W częściach bardziej osuszonych porośnięte grupowo brzozą i sosną w wieku 10 - 20 lat. Sosną karłowatą w II - IV klasie wieku oraz brzozą w tym samym wieku. Liczne suchoczuby. Teren równy w części zachodniej wklęsły. Gleba bagienna - torf średnio głęboki, na piaskach gliniastych. Pokrywa zachwaszczona, występuje tu trzcina, trzęślica modra, sit, turzyce, torfowce, rosiczki wszystkie trzy formy wełnianka pochwowata, bagno zwyczajne.
- **Rezerwat przyrody Nad młyńską strugą** - położony w woj. lubuskim, powiecie żarskim w gminie Przewóz.Rezerwat otoczony jest od strony północnej rzeczką Skródą, od zachodu, południa i wschodu lasami. Stanowi go fragment charakterystycznego lasu naturalnego mieszanego z bogatym runem właściwym dla borów bukowo-dębowych. Na całej partii poddanej pod ochronę przeważa buk i dąb. Występuje także sosna, lipa, wiąz, modrzew, grab, jarzębiny, klon, jodła, świerk, pojedynczo dąb, buk w II klasie wieku. W podszycie występują: bez, jarzębina, świerk, kruszyna, osika, dąb pokrywający 55% powierzchni. Zwarcie umiarkowane, miejscami przerywane i przechodzące w luźne. Teren lekko falisty, miejscami równy. Gleba brunatna, piaski luźne przemieszane z płytką próchnicą. Na piaskach gliniastych lekkich z domieszką żwiru świeżego. W runi występują: paproć orlica, śmiałek darniowy, borówka czernica, turzyce, kosmatka, fiołek, sałatnik leśny, szczawik zajęczy, narecznica malina.
- **Rezerwat przyrody Zacisze** - położony w woj. lubuskim, powiecie żarskim w gminie Przewóz.Rezerwat obejmuje zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, w tym siedliska rzadkich gatunków różnych roślin. Obszar charakteryzuje się występowaniem fitocenoz reprezentujących siedliska: brzegi lub osuszane dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z Kl. Littorelleta – 3130, obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku Rhynchsporion -7110. Niemalże na całej powierzchni występują rzadkie i zagrożone gatunki roślin m.in. ponikło wielołodygowe (Eleocharis multicaulis), przygiełka brunatna (Rhynchospora fusca), wrzosiec bagienny (Erica tetralix). Obszar jest również atrakcyjnym miejscem dla fauny preferującej siedliska wodno-błotne.
- **Rezerwat przyrody Przygiełkowe moczary** - położony w woj. lubuskim, powiecie żarskim w gminie Przewóz. Rezerwat obejmuje zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, w tym siedliska rzadkich gatunków różnych roślin. W wodno-torfowiskowych ekosystemach występują rzadkie i zagrożone gatunki roślin: ponikło wielołodygowe (Eleocharis multicaulis), przygiełka brunatna (Rhynchospora fusca), wrzosiec bagienny (Erica tetralix). Obszar jest również atrakcyjnym miejscem dla fauny preferującej siedliska wodno-błotne.

Rozdział III
Partycypacyjny charakter LSR

Opracowanie niniejszego dokumentu odbywało się zgodnie z opisem procesu przygotowania LSR. Strategia została opracowana przy czynnym udziale przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Ponadto w proces planowania strategicznego zaangażowani zostali lokalni liderzy reprezentujący swoje środowisko, a ich udział zagwarantował dotarcie do maksymalnie szerokiego kręgu mieszkańców regionu. Liderzy artykułowali potrzeby organizacji i instytucji które reprezentowali. Wyrażali opinie, diagnozowali potencjał regionu, wskazywali potrzeby i szanse na zintegrowany rozwój obszaru objętego LSR, jak również wskazywali na grupy wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dodatkowo zgłaszali pomysły na konkretne inicjatywy, działania i projekty, które w ich przekonaniu są niezbędne w celu poprawy warunków życia mieszkańców obszarów wiejskich. Zainteresowane strony to przede wszystkim:

- Lokalni przedsiębiorcy;

- Usługodawcy z branży turystycznej;
- Przedstawiciele instytucji współpracujących na co dzień z osobami z grup defaworyzowanych –Ośrodki Pomocy Społecznej z gmin wchodzących w skład LGD;
- Liderzy lokalni z poszczególnych gmin (sołtysi, radni, członkowie organizacji pozarządowych, Koła Gospodyń Wiejskich etc.);
- Ochotnicze Straże Pożarne;
- Przedstawiciele środowiska senioralnego (członkowie Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Klubu Seniora, Kół Gospodyń Wiejskich, Związku Emerytów i Rencistów) :
- Przedstawiciele placówek oświatowych;
- Przedstawiciele Lasów Państwowych;
- Członkowie Rady i Zarządu, Walnego Zgromadzenia oraz pracownicy biura LGD;
- Gminy, pracownicy gmin, ośrodki kultury:

3.1. Metody konsultacji społecznych

W celu opracowania LSR Stowarzyszenie wykorzystało następujące metody angażujące lokalną społeczność zarówno na etapie diagnozy problemów, wskazania potrzeb, jak i określenia celów, i przedsięwzięć niezbędnych do podjęcia w okresie 2023-2027. Są to:

- Powołanie grypy roboczej
- Organizacja otwartych spotkań warsztatowych dla mieszkańców na terenie każdej z gmin objętych LSR
- Organizacja dnia otwartego
- Badania ankietowe
- Badanie opinii mieszkańców przy wykorzystaniu narzędzi cyfrowych jak Messenger, e-mail, telefon
- Konsultacje społeczne projektu LSR

L.p.	Metody partycypacji	Data, miejsce	Ilość osób biorących udział
1	**Powołanie grupy roboczej**	26.05.2022r.	5
2	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Małomice**. W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji.	29.08.2022r.	11
3	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Żagań.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	30.08.2022r.	11
4	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Żary.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	31.08.2022r.	10

5	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Wymiarki.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	02.09.2022r.	11
6	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Gozdnica.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	06.09.2022r.	13
7	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Przewóz.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	07.09.2022r.	11
8	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Osiecznica.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	08.09.2022r.	8
9	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Pieńsk.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	12.09.2022r.	11
10	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Węgliniec.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	13.09.2022r.	10
11	**Organizacja otwartego spotkania warsztatowego w gminie Iłowa.** W trakcie spotkania omówiono potencjał oraz silne strony gminy. Omówiono problemy jak również szanse związane z rozwojem gminy. Przybliżono potrzeby rozwojowe mieszkańców, w tym grupy osób wymagające szczególnego wsparcia w procesie wdrażania LSR. Dyskutowano na temat celów rozwoju regionu, oraz możliwych do realizacji przedsięwzięć, działań i inwestycji	14.09.2022r.	26

12	**Organizacja dnia otwartego w Przewozie.** W tym celu uruchomiono punkt informacyjny, w którym można było porozmawiać na temat projektowanej strategii oraz wypełnić ankietę.	27.08.2022r.	15
13	**Badania ankietowe.** W celu dotarcia do możliwie szerokiego grona odbiorów opracowano ankietę, którą można było złożyć zarówno w formie papierowej jak i elektronicznej	Od 29.08.2022r. Do 10.03.2023r.	92 – wersja papierowa 18 – wersja elektroniczna
14	**Badanie opinii mieszkańców** przy wykorzystaniu narzędzi cyfrowych jak Messenger, e-mail, telefon	Od 29.08.2022r. Do 10.03.2023r.	42
15	**Spotkania grupy roboczej,** którego celem była praca nad opracowaniem narzędzi partycypacyjnych, ich wykorzystanie, analiza wyników oraz opracowanie LSR	26.05.2022r. 16.09.2022r. 15.03.2023r. 29.03.2023r.	5
16	**Uruchomienie filii** biura Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie na terenie gminy Małomice	Od 01.01.2023r. Do 30.04.2023r.	0
17	**Konsultacje Lokalnej Strategii Rozwoju 2023-2027** – zamieszczenie na stronie internetowej projektu LSR wraz z formularzem, na którym lokalna społeczność mogła wnosić uwagi.	Od 29.05.2023r. Do 02.06.2023r.	
18	**Walne Zebranie Członków LGD** – przedstawienie celów lokalnej strategii rozwoju, przedsięwzięć, budżetu i planu działania. Przyjęcie uchwały o przyjęciu Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie na lata 2023-2027	05.06.2023r.	

(Tabela nr – 6 – Plan włączenia społeczności i narzędzia partycypacyjne wykorzystane przy pracach nad LSR. Źródło dane własne LGD)

W celu dotarcia z informacją do potencjalnie najszerszego grona interesariuszy utworzono zakładkę na stronie internetowej www.Bory.org.pl, w której to zamieszczano wszystkie istotne informacje o planowanych wydarzeniach służących opracowaniu LSR. Były to głównie informacje zapraszające mieszkańców do udziału w otwartych spotkaniach warsztatowych, zaproszenie do udziału w badaniach ankietowych, zaproszenia do podzielenia się własnymi opiniami i sugestiami z LGD w każdy możliwy i dogodny sposób. Dodatkowo na stronach internetowych 9 gmin opublikowana była informacja zapraszająca mieszkańców do włączenia się w proces tworzenia i planowania LSR. W celu poszerzenia grupy odbiorców tych przekazów publikowano je na Fanpage Stowarzyszenia www.Facebook.com/BoryDolnoslaskie .

Zebrane w ten sposób wyniki posłużyły do opracowania diagnozy, w tym potencjału oraz potrzeb, określenia głównego obszaru wsparcia jak również celów i przedsięwzięć określonych w LSR.

Na etapie diagnozy zbierano informacje służące zidentyfikowaniu: 1) największego potencjału obszaru LGD, 2) największych problemów regionu, 3) największych szans na rozwój, 4) określeniu grup społecznych wymagających wsparcia w ramach wdrażania LSR, 5) pomysłów na działania służące poprawie warunków życia na obszarze LGD.

Pierwszym krokiem podjętym w celu opracowania niniejszego dokumentu było powołanie grupy roboczej do spraw LSR do zadań, której należały prace związane z koordynacją działań i prawidłowym wykorzystaniem narzędzi partycypacyjnych. Do głównych obowiązków członków zespołu należało zebranie danych, dokonanie diagnozy

obszaru, analiza materiałów uzyskanych w procesie prac nad strategią oraz w dalszej kolejności opracowanie ostatecznego kształtu LSR, w tym określenie celów i wskaźników, sposobów wyboru operacji, określenia kryteriów wyboru oraz określenie planu działania i komunikacji. W skład grupy roboczej weszli:

- Agnieszka Antosz
- Jan Woronik
- Agnieszka Michalska
- Jolanta Marciniak-Sych
- Mariusz Leszczyński

Badania rozpoczęliśmy od opracowania ankiety dla mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie planowanego do objęcia strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2023-2027. Ankieta zawierała następujące pytania:

- Pana/i zdaniem największy potencjał obszaru LGD to:
- Pana/i zdaniem największy problem obszaru LGD to:
- Pana/i zdaniem największa szansa dla obszaru LGD to:
- Jakie grupy społeczne Pana/i zdaniem wymagają objęcia wsparciem w ramach wdrażania LSR ?
- Kto Pana/i zdaniem napotyka najwięcej barier w dostępie do rynku pracy ?
- Metryczka (płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania)

Druga część ankiety dotyczyła zebrania informacji na temat planowanych do realizacji przedsięwzięć niezbędnych do dofinansowania w ramach wdrażania LSR w okresie 2023-2027, kluczowych obszarów, planowanych celów, rezultatów oraz sposobów wdrażania poszczególnych pomysłów. Zawierała ona następujące pytania:

- Nazwa proponowanego pomysłu. Tytuł projektu
- Co ma być realizowane
- Jaki obszar będzie wspierał realizowany pomysł
- Miejsce realizacji planowanego pomysłu
- Co zostanie osiągnięte dzięki realizacji planowanego pomysłu
- Jakie będą korzyści z realizowanego pomysłu
- Kto ma być głównym realizatorem planowanego pomysłu
- W jaki sposób oraz z kim będzie wdrażana realizacja planowanego pomysłu
- Jaki będzie szacunkowy czas realizacji pomysłu

Ankieta została zawieszona na stronie internetowej LGD www.Bory.org.pl W formie drukowanej dostępna była także w biurze Stowarzyszenia, w trakcie spotkań z mieszkańcami oraz podczas dnia otwartego. Ostatecznie do dalszej analizy dla członków grupy roboczej wpłynęło łącznie 110 ankiet (92 w wersji papierowej i 18 w wersji elektronicznej).

Kolejnym krokiem w procesie prac nad strategią była organizacja otwartych warsztatowych spotkań dla mieszkańców obszaru objętego LSR, w trakcie których mieli oni możliwość podzielenia się z członkami grupy roboczej swoimi spostrzeżeniami na temat silnych oraz słabych stron regionu oraz jego szans i zagrożeń wpływających na dalszy rozwój. Ponadto w trakcie spotkań wypracowywano cele strategiczne LSR oraz listę planowanych działań jak i ich rezultatów. Informacja o planowanym terminie i miejscu organizacji spotkań opublikowana została na stronie internetowej LGD Bory Dolnośląskie oraz dodatkowo na stronach internetowych 9 gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia. Spotkania odbyły się pomiędzy 29.08.2022r a 13.09.2022r. Łączna liczba osób uczestniczących w spotkaniach wyniosła 122 osoby. Z każdego spotkania opracowany został raport przekazany do dalszej analizy członkom grupy roboczej.

Dla wszystkich tych, którzy wcześniej nie mieli możliwości podzielenia się własnymi uwagami na temat projektowanego dokumentu zorganizowany został dzień otwarty. Zaplanowany on został na sobotę 27.08.2022r. w trakcie dożynek gminnych w Przewozie. W trakcie tego wydarzenia pracownicy biura LGD Bory Dolnośląskie

zorganizowali własny punkt informacyjny, w którym można było porozmawiać, uzyskać informacje na temat projektowanego dokumentu, przedstawić własne uwagi i spostrzeżenia jak również zaproponować kierunki rozwoju i pomysły na realizację własnych projektów. Z możliwości takiej skorzystało łącznie kolejnych 15 osób. Ze spotkania sporządzony został protokół przekazany w dalszej części członkom grupy roboczej do analizy.

Ostatnim instrumentem partycypacyjnym była organizacja konsultacji telefonicznych oraz możliwość składania opinii za pomocą e-mail lub Messengera. Konsultacje trwały nieustannie 0d 29.08.2022r. do dnia ogłoszenia o konkursie na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność tj. do 10.03.2023r. W trakcie tego okresu do biura Stowarzyszenia zadzwoniło łącznie 42 osoby. Pytania dotyczyły głównie możliwości wsparcia w obszarze przedsiębiorczości, realizacji działań w obszarze turystyki i rekreacji, małej infrastruktury kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, warunków dostępu oraz zasad finansowania działań w nowej perspektywie. Podczas rozmów pracownicy biura wyjaśniali wątpliwości, udzielali informacji, zapraszali do dyskusji oraz zapraszali do dalszego kontaktu.

Ponadto Stowarzyszenie LGD Bory Dolnośląskie w trakcie prac nad Lokalną Strategią Rozwoju na lata 2023-2027 zastosowało się do rekomendacji wynikających z raportu ewaluacyjnego przygotowanego przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum. Jedną z uwag była konieczność rozwoju innych niż cyfrowe kanałów komunikacyjnych w celu dotarcia szczególnie do grupy osób starszych. W naszym odczuciu oraz w oparciu o doświadczenia uruchomiliśmy filię biura na terenie gminy Małomice, w którym dyżury pełnili pracownicy LGD. Punkt otwarty był w okresie od 01.01.2023r. do 30.04.2023r. w każdy poniedziałek, środę oraz piątek w godzinach pracy biura tj. od 07:00 do 15:00. W ten sposób rozszerzony został bezpośredni kontakt oraz możliwość uzyskania bezpośredniego wsparcia o nowym okresie programowania. Lokal, w którym uruchomiono punkt informacyjny należy do zasobów Stowarzyszenia i powstał w wyniku realizacji projektu współpracy.

Łącznie swoje uwagi, opinie i pomysły zgłosiło 289 mieszkańców regionu co stanowi 0,45% całej populacji regionu. Zebrane w ten sposób wyniki można zatem uznać za wiążące a grupę respondentów za reprezentatywną.

3.2. Działania mobilizujące mieszkańców obszaru LSR:

Aby zmobilizować i motywować mieszkańców do brania udziału w tworzeniu i rozwijaniu LSR wprowadzamy alternatywne kanały komunikacji (poza samym informowaniem oraz prezentowaniem ofert finansowania), m.in.:

- Wprowadzimy aktywną kampanię informacyjną przy wykorzystaniu strony internetowej, social mediów, ogłoszeń w instytucjach publicznych.
- Wprowadzimy druk materiałów informacyjnych dla mieszkańców obszaru LSR, w których będziemy przybliżać informacje o działaniach LGD i możliwościach włączenia się w te procesy. Treści pisane będą prostym językiem, z użyciem krótkich komunikatów, czytelnych obrazków. Z myślą o seniorach i niepełnosprawnych używana będzie wyraźna czcionka o wysokim kontraście, by była jak najbardziej czytelna.
- Uruchomimy filę biura Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie w Centrum Edukacyjno-Szkoleniowym w Małomicach w celu ułatwienia dostępu do pracowników biura oraz niezbędnych informacji.
- Wprowadzimy zasadę zaproście nas a przyjedziemy. Jest to rozwiązanie dedykowane do grup formalnych jak NGO, KGW, OSP, Sołectwa jak i osób z niepełnosprawnościami. Dzięki takiemu rozwiązaniu informacje o procesie wdrażania LSR dotrze do szerszego grona osób zainteresowanych czynnym udziałem zarówno w procesie formułowania kształtu tego dokumentu jak i jego późniejszej realizacji,
- Wszystkie publikowane treści będą przyjazne dla odbiorców oraz zawierać będą zachęty do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR.
- Aby efektywnie docierać do szerszej publiczności, LGD udostępni ankietę, w której interesariusze będą mogli wyrazić swoje opinie, potrzeby oraz pomysły. Fiszki można było przesłać za pomocą strony internetowej lub wysyłając ją za pomocą poczty elektronicznej lub tradycyjnej,
- Zarząd oraz pracownicy biura LGD w sposób systematyczny będą monitorować postępy w realizacji LSR jak również będą reagować w sytuacjach gdzie pożądane efekty nie zostałyby osiągnięte. Osoby te będą na bieżąco wyciągać wnioski oraz opracowywać metody i działania naprawcze.

3.3. Działania partnerskie w LGD:

Działania LGD opierają się na partnerskiej współpracy, w ramach której partnerzy współpracują ze Stowarzyszeniem oraz mogą współpracować ze sobą nawzajem. Priorytetem dla LGD jest wspieranie współpracy z innymi podmiotami tj. animowanie podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy z innymi podmiotami (nie tylko z LGD) poprzez następujące narzędzia:

- Szkolenia i warsztaty;
- Tworzenie bazy lokalnych przedsiębiorców (w celu kojarzenia partnerów ze sobą);
- Utworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Iłowej oraz Gozdnicy;
- Informacje udostępniane na stronie internetowej LGD;
- Dostosowanie Lokalnych Kryteriów Wyboru do premiowania projektów partnerskich

3.4. Partnerstwo wewnętrzne w LGD:

Relacje między członkami LGD są oparte na skutecznej komunikacji i pogłębionym partnerstwie, które realizowane będzie poprzez:

- korzystanie z możliwości kolegialnego podejmowania decyzji (Walne Zebranie Członków, Zarządu i Komisji Rewizyjnej);
- stosowanie przyjaznych dla odbiorcy form komunikacji (LGD wykorzystuje wszystkie kanały komunikacji, zarówno kontakt osobisty jak i online, w tym komunikacja za pomocą materiałów drukowanych);
- tworzenie baz lokalnych: przedsiębiorców, obiektów noclegowych, usługowo-gastronomicznych itp.;
- zawieranie formalnych i nieformalnych porozumień dotyczących współpracy;
- możliwość zgłaszania propozycji/inicjatyw przez członków LGD dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR – na stronie udostępniana będzie ankieta, której wyniki opracowywane i wdrażane będą przez Zarząd oraz biuro Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie
- otwarte konsultacje i doradztwo w ramach LSR świadczone przez pracowników biura.

Strategia w całości została wykonana nakładem pracy członków Zarządu, Grupy roboczej oraz pracowników Biura LGD Bory Dolnośląskie z uwzględnieniem wyników badań własnych i ewaluacji.

3.5. Analiza wniosków z przeprowadzonych konsultacji

Wnioski przyjęte do dalszej analizy to takie, które większość uczestników wskazało jako najważniejsze problemy na obszarze Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie. Są to:

- niewystarczająca oferta wypoczynku tj. bazy noclegowej, bazy gastronomicznej, usług turystycznych i okołoturystycznych,
- mała rozpoznawalność turystyczna regionu tj. jasno określonej marki regionu, jego oferty i potencjału,
- mała ilość infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej i kulturalnej tj. wypożyczalni sprzętu turystycznego, ścieżek edukacyjnych, ścieżek rowerowych, miejsc integracji mieszkańców, placów zabaw itp.
- niska aktywność społeczna szczególnie wśród kobiet, osób do 25 roku życia jak i osób starszych powyżej 60 roku życia tj. brak oferty spędzania wolnego czasu oraz zajęć edukacyjno-szkoleniowych.

Wnioski zostały odzwierciedlanie zarówno przy konstruowaniu celów LSR, jej przedsięwzięć jak i przy konstruowaniu kryteriów wyboru operacji. Działania te będą akcentować operacje przyczyniające się do:

- rozwoju przedsiębiorczości w zakresie wzmocnienia usług turystycznych w oparciu o lokalne zasoby jak przyroda, kultura, historia czy kulinaria, w tym także wzmocnienia usług okołoturystycznych jak usługi dla mieszkańców i osób odwiedzających region umilających pobyt i wpływających na komfort zwiedzania i poruszania się po obszarze objętym LSR,

- promocji regionu w szczególności poprzez wzmocnienie rozpoznawalności jego oferty pobytowej, produktów turystycznych, okołoturystycznych, usług świadczonych dla odwiedzających region turystów oraz jego potencjału,
- rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej poprzez rozbudowę miejsc sprzyjających rekreacji i wypoczynku, aktywności fizycznej i umysłowej, miejsc propagujących wartości historyczne, kulinarne i kulturowe regionu, miejsc o szczególnym znaczeniu przyrodniczym itp.,
- rozwoju oferty edukacyjnej adresowanej do grup docelowych określonych w LSR poprzez organizację zajęć edukacyjnych, motywacyjnych, inspiracyjnych i integracyjnych, zajęć zwiększających wśród mieszkańców przedsiębiorczość, zajęć wzmacniających potencjał zawodowy, rozwijających pasje, zainteresowania i hobby, jak również zachęcających do podjęcia większego wysiłku zmierzającego do samokształcenia i samorozwoju.

Rozdział IV
Analiza potrzeb i potencjału LSR

4.1 Podstawy metodologiczne analizy

Materiał przygotowano z wykorzystaniem badań ankietowych przeprowadzonych w formie papierowej jak i elektronicznej w okresie od 29 sierpnia 2022 roku do 10 marca 2023 roku wśród mieszkańców terenów objętych obszarem LGD Bory Dolnośląskie, otwartych spotkań warsztatowych wymienionych oraz z wykorzystaniem pozostałych narzędzi partycypacyjnych opisanych w tabeli 6. Dodatkowo przeanalizowano dane wtórne udostępnione przez Główny Urząd Statystyczny. W celu uzyskania wartości informacyjnej wykorzystanych danych używano głównie metodyki porównawczej wskaźników względnych (np. terenu analizowanej LGD do woj. lubuskiego i dolnośląskiego). W badaniach ankietowych wielkość próby badawczej liczyła 110 osób, z których 69,33% stanowiły kobiety, a pozostałe 30,67% – mężczyźni. Próba badawcza była zróżnicowana pod względem takich kryteriów, jak wiek respondentów, wykształcenie, miejsce zamieszkania w danej gminie, co sprzyja wiarygodnemu wnioskowaniu na podstawie uzyskanych wyników. Ponadto w próbie badawczej znalazły się reprezentanci trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego.
Strukturę badanej próby badawczej przedstawia poniższa tabela.

Kryterium podziału	Wiek	Wykształcenie	Miejsce zamieszkania
Rozmiar kategorii w próbie badawczej	Do 18 – 0 19-25 – 1 26-35 – 9 36-45 – 29 46-60 – 21 Powyżej 60 - 27	Podstawowe – 4 Zawodowe – 8 Średnie – 19 Licencjackie – 9 Wyższe - 48	Małomice – 9 Żagań – 6 Żary – 9 Wymiarki – 5 Iłowa – 20 Gozdnica – 13 Przewóz – 18 Osiecznica – 0 Pieńsk – 4 Węgliniec - 4

(Tabela nr – 7 – Struktura próby badawczej. Źródło dane własne LGD)

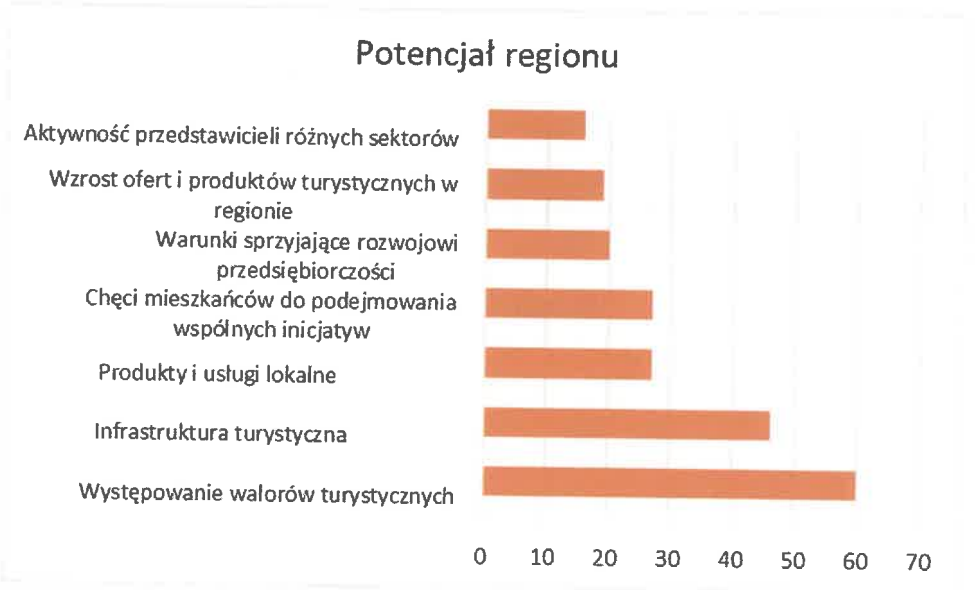
4.2. Potencjał regionu objętego LSR

W wyniku analizy ankiet dla mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie planowanego do objęcia Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) na lata 2023-2027 wynika, że największym potencjałem LGD jest:

- Występowanie walorów turystycznych (położenie, zasoby naturalne i kulturowe, obszary chronione) – łącznie 60 odpowiedzi

- Infrastruktura turystyczna (np. baza noclegowa, baza gastronomiczna) – łącznie 46 odpowiedzi
- Produkty i usługi lokalne (np. potrawy i wyroby tradycyjne, rękodzielnictwo) – łącznie 27 odpowiedzi
- Chęci mieszkańców do podejmowania wspólnych inicjatyw na rzecz rozwoju regionu – łącznie 27 odpowiedzi
- Warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości – łącznie 20 odpowiedzi
- Wzrost ofert i produktów turystycznych w regionie – łącznie 19 odpowiedzi
- Aktywność przedstawicieli różnych sektorów (publicznego, gospodarczego i pozarządowego) łącznie 16 odpowiedzi

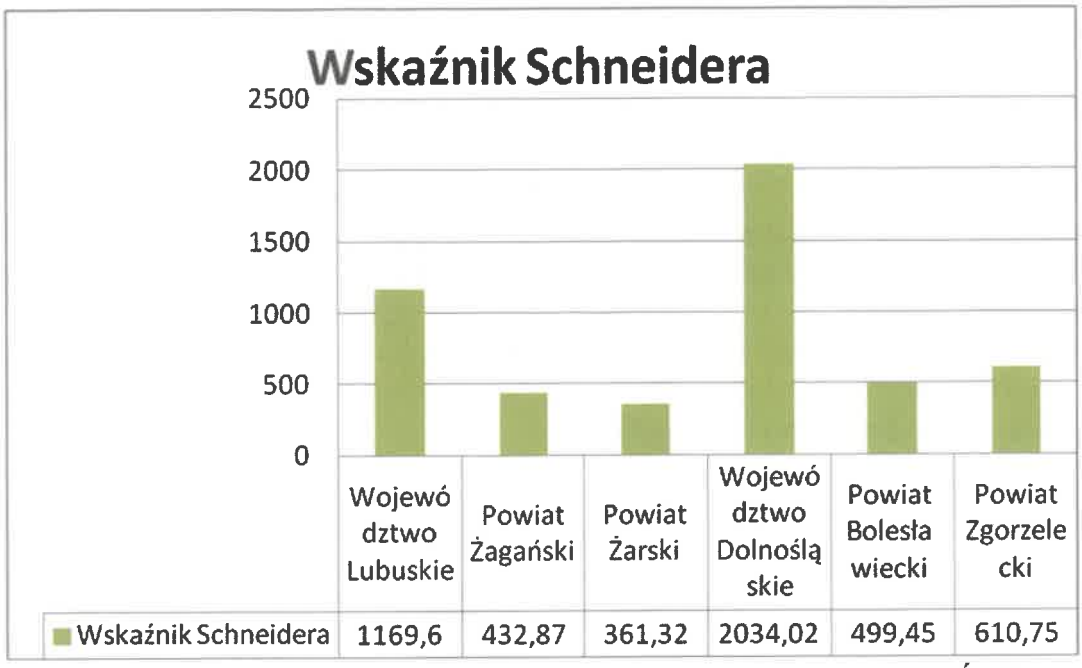
Inną odpowiedzią była zdolność regionu do wykorzystania nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań w tym cyfryzacji i internetu (łącznie 11 odpowiedzi). Z uwagi na niewielką ilość odpowiedzi zdecydowano się na nie uwzględnianie jej na dalszym etapie prac nad LSR.

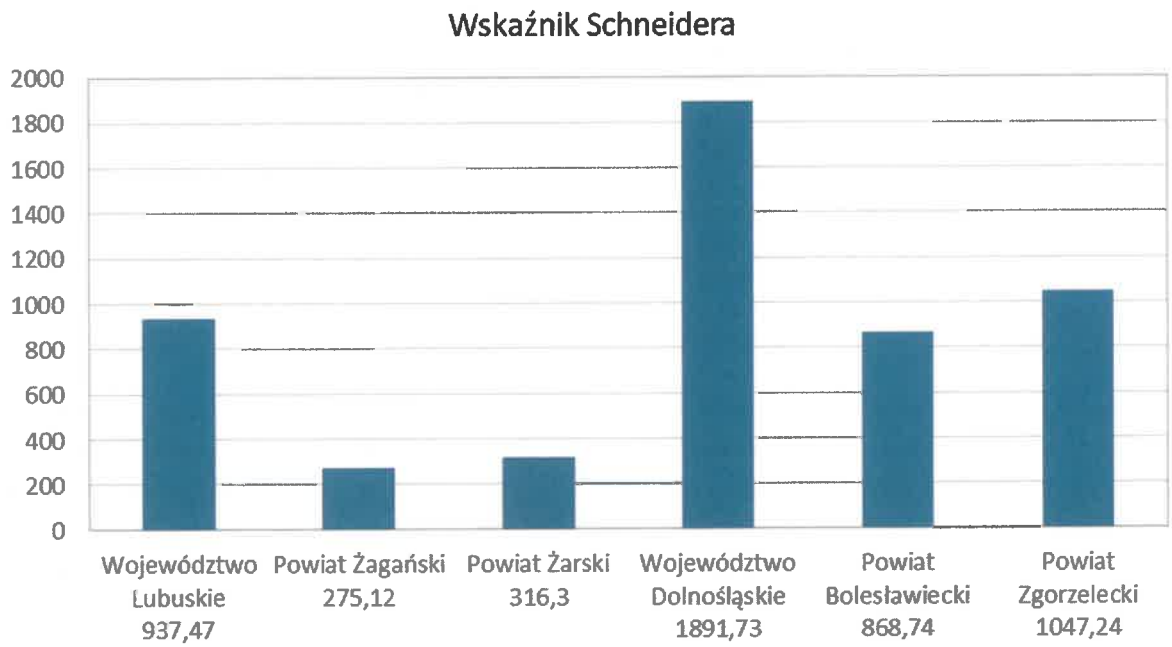
(Wykres nr 1 – Potencjał regionu objętego LST. Źródło. Opracowanie własne)

Zdecydowana większość respondentów wskazuje, że to właśnie potencjał turystyczny regionu jego walory przyrodnicze i kulturowe upatrywane zarówno jako samo położenie regionu, jego infrastruktura oraz usługi i produkty turystyczne połączone z chęcią mieszkańców, i przedstawicieli różnych sektorów do podejmowania inicjatyw, stanowią największy potencjał Lokalnej Grupy Działania. Elementy te stawiane są za fundament dalszego rozwoju potencjału turystycznego Borów Dolnośląskich i ich promocji co wpisuje się cele interwencji PS WPR 2023-2027 co jednocześnie będzie stanowiło obszar tematyczny wsparcia ukierunkowanego na wdrażanie LSR.

Potwierdza to również wskaźnik Schneidera, za pomocą którego mierzymy intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD (wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 1000 mieszkańców stałych). Wskaźnik dla województwa lubuskiego w 2020 roku wyniósł 937,47, a dla województwa dolnośląskiego 1.891,73. Natomiast wskaźnik dla powiatów przedstawia się następująco: żagański 275,12; żarski 316,30, bolesławiecki 868,74 i zgorzelecki 1.047,24. Dla porównania w roku 2013 przedstawiał się on następująco. Dla województwa lubuskiego wynosił 1.169,6 (spadek o 232,13). Dla województwa lubuskiego 2.034,01 (spadek o 142,29). Dla powiatu żagańskiego 432,87 (spadek o 157,75), powiatu żarskiego 361,32 (spadek o 45,02), powiatu bolesławieckiego 499,45 (spadek o 369,29) i zgorzeleckiego 610,75 (spadek o 436,49). Wskaźnik ten potwierdza zmniejszenie intensywności ruchu turystycznego na obszarze LGD na przestrzeni ostatnich lat w sposób bardzo widoczny. Dlatego też rozwój tego obszaru gospodarczego wymaga pilnej interwencji a sam rozwój potencjału turystycznego uznać należy za priorytetowy w procesie rozwoju obszaru objętego LSR.
Schematy graficzne przedstawiające powyższe informacje zostały przedstawione poniżej.

(Wykres nr 2 - Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD. Stan na 31.12.2013r. Źródło. GUS/BDL)

(Wykres nr 3 - Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD. Stan na 31.12.2020r. Źródło. GUS/BDL)

Analiza potencjału gospodarczego obszaru objętego LSR także dostarcza pewnych wskazówek. Pomimo dużej lesistości oraz obszarów wyłączonych z możliwości prowadzenia na nich działalności gospodarczej mapa przedsiębiorczości Borów Dolnośląskich wygląda stosunkowo dobrze. Na terenie objętym strategią obserwuje się tendencję wzrostową jeżeli chodzi o liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w porównaniu do danych z roku 20013. W tym przypadku nastąpił nieznaczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji Podmiotów Gospodarczych. Jest to poniekąd wynik funkcjonowania podejścia LEADER na obszarze LGD oraz przeznaczenia dużych środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości.

Obecnie sytuacja wygląda następująco:

Nazwa gminy	Podmioty gospodarki narodowej - ogółem	Sektor publiczny - ogółem	Osoby fizyczne prowadzące działalność	Spółdzielnie	Stowarzyszenia i organizacje społeczne
Gmina Gozdnica	270	30	125		7
Gmina Iłowa	568	26	410	3	14
Gmina Małomice	446	23	299	1	15
Gmina Wymiarki	156	6	115	2	8
Gmina wiejska Żagań	637	10	513	2	29
Gmina Przewóz	272	13	221	1	9
Gmina wiejska Żary	1145	24	963	2	44
Gmina Osiecznica	659	21	539		28
Gmina Pieńsk	845	58	547	3	28
Gmina Węgliniec	758	52	447	1	28
RAZEM	**5484**	**250**	**3958**	**14**	**201**

(Tabela nr 8 – Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Stan na 31.12.2020r. Źródło dane GUS. BDL)

Sektor prywatny i publiczny reprezentuje łącznie 5.484 podmiotów (4.967 w roku 2013) z tego 5.234 (4.654 w roku 2013) to podmioty gospodarcze sektora prywatnego. Najwięcej podmiotów gospodarczych zlokalizowanych jest na terenie gminy Żary 1.145 (881 w roku 2013)), Pieńsk 845 (842 w roku 2013), Węgliniec 758 (697 w roku 2013)), a najmniej w gminie Wymiarki 156 (152 w roku 2013)), Przewóz 272 (249 w roku 2013)) oraz Gozdnica 270 (257 w roku 2013). Zestawiając te dane z sytuacją jaka miała miejsce na koniec roku 2013 wskazać należy na znaczący wzrost (o 517 podmiotów gospodarczych).

Przeważająca liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie objętym Strategią to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 3.958 podmiotów (3.519 w roku 2013). Są to głównie firmy jednoosobowe lub mikroprzedsiębiorcy zatrudniający do 9 pracowników.

Podmioty te prowadzą przede wszystkim działalność usługową taką jak, działalność handlową, gastronomiczną, budowlaną, produkcyjną czy też transportową. Stanowią główne źródło dochodów poszczególnych gmin oraz znaczące źródło utrzymania tutejszych mieszkańców.

4.3. Analiza problemów obszaru LSR

W wyniku analizy ankiet dla mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie planowanego do objęcia Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) na lata 2023-2027 wynika, że największymi problemami LGD są:

- Niewystarczająca oferta na wypoczynek, rekreację oraz aktywne spędzanie czasu wolnego – łącznie 40 odpowiedzi
- Zbyt mała rozpoznawalność oferty turystycznej regionu (bazy noclegowej, gastronomicznej, atrakcji i produktów turystycznych) – łącznie 39 odpowiedzi
- Niska jakość usług publicznych np. (poziom infrastruktury technicznej, edukacyjnej, socjalnej, służby zdrowia, kultury i turystyki) – łącznie 38 odpowiedzi
- Niska przedsiębiorczość mieszkańców (łącznie 26 odpowiedzi)
- Starzenie się społeczeństwa oraz emigracja zarobkowa młodych osób – łącznie 22 odpowiedzi

Inne wskazywane odpowiedzi to: 1) słaba współpraca między samorządem, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi (17 odpowiedzi), 2) niskie wykorzystanie nowoczesnych technologii, sieci internetowej oraz cyfryzacji (6 odpowiedzi), 3) niedostateczna dbałość o środowisko naturalne, o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, poprawy jakości powietrza oraz działań edukacyjnych w tym obszarze (6 odpowiedzi), 4) sytuacja na rynku pracy taka jak brak miejsc pracy, wysokie bezrobocie, poziom wynagrodzenia, kwalifikacje mieszkańców (3 odpowiedzi). W opinii zespołu roboczego niewielkie wskazanie na te obszary wskazuje, ze w opinii mieszkańców

nie stanowią nie zbyt wielkiego problemu, dlatego też nie zostały uwzględnione na dalszym etapie prac nad opracowaniem LSR.

(Wykres nr 4 – Problemy obszaru objętego LSR. Źródło. Opracowanie własne)

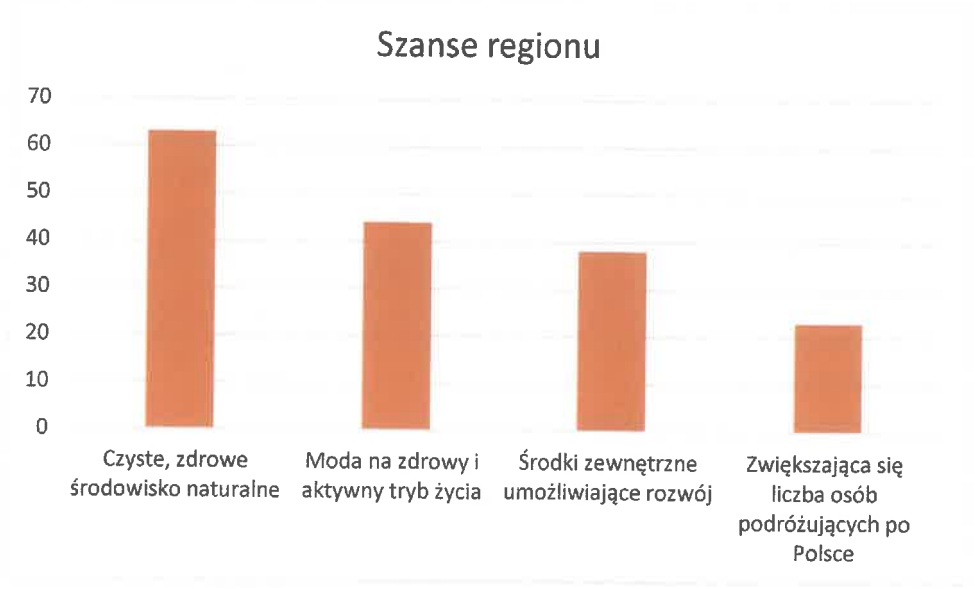
O ile mieszkańcy regionu zauważają fakt, że walory przyrodniczo kulturowe stanowią potencjał w rozwoju obszaru objętego LSR to jednocześnie dostrzegają konieczność dalszej poprawy oferty wypoczynkowej oraz podjęcia działań sprzyjających rozpoznawalności i promocji zarówno bazy noclegowej, gastronomicznej, jak również istniejących atrakcji, i produktów turystycznych regionu oraz usług okołoturystycznych. Za problem uznają jednocześnie niską jakość usług publicznych oraz odpływ młodych ludzi w celach zarobkowych a poprzez to narastający proces starzenia się społeczeństwa.

4.4. Analiza szans regionu objętego LSR

W wyniku analizy ankiet dla mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie planowanego do objęcia Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) na lata 2023-2027 wynika, że największymi szansami na rozwój LGD są:

- Czyste, zdrowe środowisko naturalne – łącznie 63 odpowiedzi
- Moda na zdrowy i aktywny tryb życia – łącznie 44 odpowiedzi
- Środki zewnętrzne umożliwiające rozwój regionu – łącznie 38 odpowiedzi
- Zwiększająca się liczba osób podróżujących po Polsce – łącznie 23 odpowiedzi
- Wzrost aktywności mieszkańców, inicjowanie i wspólne podejmowanie inicjatyw oddolnych – łącznie 19 odpowiedzi

Inne pojawiające się odpowiedzi to: 1) nowoczesne technologie, cyfryzacja i internet (15 odpowiedzi), 2) wydłużająca się przeciętna długość życia (7 odpowiedzi), 3) postępujący wzrost rozwiązań innowacyjnych w różnych obszarach życia (7 odpowiedzi), 4) wzrost mobilności w tym migracje zarobkowe i edukacyjne do większych miast (6 odpowiedzi), 5) odpowiednia promocja (1 odpowiedź). W tym przypadku mało reprezentatywne obszary uznane za szanse rozwoju regionu nie zostały uwzględnione na dalszym etapie prac nad opracowaniem LSR.

(Wykres nr 5 – Szanse regionu objętego LSR)

Z analizy wyników uwidacznia się zauważalny trend upatrujący szansę rozwoju obszaru objętego LSR z wykorzystaniem zastanych zasobów naturalnych jak czyste, zdrowe i naturalne środowisko, połączonych ze zmianą sposobów życia mieszkańców promujących zdrowy i aktywny tryb życia. Respondenci zauważają jednocześnie zmianę w trendach turystyki ogólnopolskiej, polegającej na zwiększeniu liczby wyjazdów wewnątrz krajowych, oraz poznawaniu własnych atrakcji.

4.5. Analiza kierunków rozwoju obszaru objętego LSR

W trakcie prowadzenia prac nad opracowaniem LSR poprosiliśmy mieszkańców o podzielenie się pomysłami na działania, które Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie mogłaby dofinansować w ramach wdrażania dokumentu. Poniżej przedstawiamy najczęściej powtarzające się propozycje.
W zakresie turystyki:

- Rozwój usług turystycznych poprzez budowę bazy noclegowej dla turystów
- Rozwój usług turystycznych poprzez stworzenie strefy rekreacyjnej umożliwiającej organizowanie spływów kajakowych
- Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej
- Tworzenie pieszych i rowerowych tras turystycznych oraz zagospodarowanie turystyczne zbiorników wodnych
- Wzmocnienie bazy turystycznej o obiekty rekreacyjne
- Rozbudowa ścieżek rowerowych
- Stworzenie nowych, oznakowanie istniejących oraz łączenie tras rowerowych
- Wykorzystanie tras rowerowych do organizacji rajdów, szkolenia przewodników, rozwój usług turystycznych na trasach rowerowych

Analizując przytoczone pomysły uznać należy, ze to właśnie turystyka piesza, rowerowa i wodna uznawana jest za priorytet w zakresie rozwoju tego sektora rynku. Rozwój turystyki upatrywany jest jako rozwój aktywnych form spędzania czasu wolnego przy jednoczesnym rozwijaniu bazy noclegowej oraz usług okołoturystycznych.

W zakresie rozwoju przedsiębiorczości:

- Dofinansowanie aktywności gospodarczej
- Dostęp do specjalistycznych ofert edukacyjnych umożliwiających rozwój przedsiębiorczości
- Rozwój usług rehabilitacyjnych
- Rozwój usług transportowych

- Inwestycje w zabytki

W opinii mieszkańców rozwój przedsiębiorczości w zakresie poprawy kondycji oraz potencjału turystycznego regionu w tym usług okołoturystycznych stanowi główny element wzmacniający ten sektor gospodarki poszczególnych gmin objętych LSR. Rozwinięcie tego elementu pozwoli na wzmocnienie całego obszaru w sposób widoczny oraz w sposób trwały wpłynie na poprawę kondycji branży turystycznej.

W zakresie edukacji i rekreacji:

- Propagowanie zdrowego stylu życia wśród Seniorów i młodzieży poprzez zajęcia sportowo-rekreacyjne
- Rozwój artystyczny dzieci
- Warsztaty ekologiczne dla dzieci i młodzieży
- Młodzi starszym czyli wspólne międzypokoleniowe spotkania, warsztaty i wyjazdy
- Warsztaty taneczne, artystyczne, sportowe dla młodzieży
- Warsztaty, wycieczki i wizyty studyjne dla Seniorów
- Organizacja festiwali artystycznych dla dzieci i młodzieży

Analizując wskazane propozycje uznać należy, że edukacja adresowana głównie do osób powyżej 60 roku życia oraz do dzieci i młodzieży to równie ważny i istotny czynnik w rozwoju regionu, który z jednej strony powstrzyma odpływ ludzi młodych za pracą i edukacją, z drugiej natomiast poprawi jakość życia osób w wieku poprodukcyjnym. Rozwijanie rozmaitych form rekreacji, zainteresowań, pasji i edukacji, uatrakcyjni jakość świadczonych usług i wpłynie pozytywnie na wzmocnienie więzi społecznych mieszkańców oraz zwiększenie poziomu ich integracji z regionem.

Wskazywane przez mieszkańców propozycje przedsięwzięć jednoznacznie wskazują na obszar turystyki jako główny nurt rozwoju regionu. Dodatkowo bardzo mocno akcentuje się pomysły na działania edukacyjne i rekreacyjne adresowane głównie do osób starszych i najmłodszych mieszkańców regionu. Poruszane są także przedsięwzięcia wspierające rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Opierając się na wynikach uzyskanych z badań na potrzeby opracowania niniejszego dokumentu uznać należy, że głównym obszarem wsparcia w zakresie rozwoju regionu określonym w LSR powinna być szeroko rozumiana turystyka, rekreacja oraz kapitał społeczny. Projektowane przedsięwzięcia muszą mieć na celu rozwój potencjału regionu przy zastosowaniu rozmaitych instrumentów wspierających wszystkie sektory życia społecznego.

4.6. Analiza grup docelowych obszaru objętego LSR

Analizując natomiast kluczowe grupy docelowe szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR zdecydowana większość respondentów wskazała na:

- Dzieci, młodzież oraz osoby uczące się do 25 roku życia – 53 odpowiedzi
- Osoby nieaktywne zawodowo w wieku 60+ - łącznie 40 odpowiedzi
- Przedsiębiorcy – łącznie 25 odpowiedzi

(Wykres nr 6 – Grupy docelowe obszaru objętego LSR. Źródło. Opracowanie własne)

Na pytanie o grupy osób, które napotykają najwięcej barier w dostępie do rynku pracy mieszkańcy wskazali na:

- Osoby nieaktywne zawodowo w wieku 60+ - łącznie 40 odpowiedzi
- Kobiety – łącznie 26 odpowiedzi
- Osoby do 25 roku życia – łącznie – 25 odpowiedzi

Analizując wskazane odpowiedzi uznać należy, że na obszarze LGD zdiagnozowane zostały osoby grupy, dla których zostały zaplanowane działania aktywizacyjne, które będą miały na celu włączać te grupy w życie społeczno-gospodarcze obszaru LGD Bory Dolnośląskie, do grup osób szczególnie istotnych w procesie wdrażania LSR zaliczyć należy:

1) osoby w niekorzystnej sytuacji - Kobiety
2) osoby wymagające wsparcia – seniorzy, dzieci , osoby młode do 25 roku życia
3) Dorośli mieszkańcy o niskich kwalifikacjach, zagrożeni degradacją lub wykluczeniem z rynku pracy pochodzący z obszaru LGD

Wynika to przede wszystkim ze struktury demograficznej, dostępu do rynku pracy, problemów społecznych, poziomu wykształcenia, salda emigracji, wskaźnika feminizacji, współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz niedostatecznej oferty edukacyjnej. Koniecznym wydaje się dedykowanie wsparcia opisanym wyżej grupom poprzez odpowiednie Kryteria Wyboru Operacji będą premiowały szczególnie grupę osób w niekorzystnej sytuacji tj. kobiety

Dane uzyskane w wyniku analizy zebranych ankiet oraz materiałów wypracowanych w trakcie otwartych spotkań warsztatowych organizowanych na terenie gmin objętych LSR potwierdzają także dane zastane. Pokazują one duży udział mieszkańców w populacji ogółem w grupach przed i poprodukcyjnych, które w opinii mieszkańców powinny zostać objęte wsparciem w procesie wdrażania LSR.

Struktura ludności gmin objętych LSR według wieku została przedstawiona w podziale na osoby w wieku przedprodukcyjnym, czyli 0-17 lat, wieku produkcyjnym, czyli 18-60 dla kobiet oraz 18-65 dla mężczyzn, a także poprodukcyjnym powyżej 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Na podstawie zaprezentowanych wyników można generalnie zaobserwować trend malejący w przypadku osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w większości gmin objętych LSR, a rosnący w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym. Świadczy to o starzeniu się społeczeństwa, dlatego w najbliższych latach będzie widoczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Tym samym zauważamy kolejny obszar interwencji, który wymaga przystosowania infrastruktury społecznej do potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym, aby zapobiec wyłączeniu społecznemu tej grupy mieszkańców objętych LSR.

Obrazuje to poniższa tabela.

Nazwa Gminy		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Gozdnica	Wiek przedprodukcyjny	503	472	453	429	422	414	437	432
	Wiek produkcyjny	2086	2052	2016	1947	1908	1851	1692	1633
	Wiek poprodukcyjny	639	671	703	724	731	735	734	747
Gmina Iłowa	Wiek przedprodukcyjny	1240	1227	1203	1206	1205	1181	1108	1114
	Wiek produkcyjny	4490	4465	4432	4359	4253	4200	3924	3873
	Wiek poprodukcyjny	1279	1298	1329	1366	1424	1461	1508	1513
Gmina Małomice	Wiek przedprodukcyjny	892	882	884	862	850	838	972	975
	Wiek produkcyjny	3432	3403	3354	3322	3254	3213	3079	3023
	Wiek poprodukcyjny	1005	1036	1047	1077	1102	1123	1146	1157
Gmina Wymiarki	Wiek przedprodukcyjny	377	392	387	381	360	350	352	335
	Wiek produkcyjny	1570	1532	1511	1493	1482	1446	1340	1318
	Wiek poprodukcyjny	415	432	436	447	435	467	472	481
Gmina wiejska Żagań	Wiek przedprodukcyjny	1466	1429	1430	1398	1379	1342	1452	1479
	Wiek produkcyjny	4731	4745	4739	4695	4732	4691	4372	4395
	Wiek poprodukcyjny	1043	1031	1126	1150	1210	1273	1309	1304
Gmina Przewóz	Wiek przedprodukcyjny	604	587	571	568	563	529	577	558
	Wiek produkcyjny	2124	2122	2108	2080	2038	2017	1902	1893
	Wiek poprodukcyjny	512	515	529	552	564	586	581	592
Gmina wiejska Żary	Wiek przedprodukcyjny	2424	2423	2382	2382	2348	2293	2499	2467
	Wiek produkcyjny	8043	8111	8124	8009	7967	7904	7707	7689
	Wiek poprodukcyjny	1761	1817	1885	1983	2055	2135	2160	2210
Gmina Osiecznica	Wiek przedprodukcyjny	1664	1601	1577	1558	1527	1478	1488	1487
	Wiek produkcyjny	4888	4823	4087	4720	4657	4635	4586	4518
	Wiek poprodukcyjny	1006	1066	1098	1120	1187	1236	1284	1324
Gmina Pieńsk	Wiek przedprodukcyjny	1611	1590	1570	1554	1532	1505	1590	1550
	Wiek produkcyjny	6049	5975	5933	5825	5741	5655	5415	5357
	Wiek poprodukcyjny	1614	1676	1715	1800	1839	1862	1923	1920
Gmina Węgliniec	Wiek przedprodukcyjny	1462	1448	1401	1387	1362	1322	1296	1288
	Wiek produkcyjny	5596	5486	5378	5265	5189	5099	4838	4762
	Wiek poprodukcyjny	1550	1605	1673	1750	1822	1866	1880	1908

(Tabela nr 9 – Struktura ludności gmin objętych LSR. Źródło dane GUS. BDL)

Sytuację kobiet szczególnie w dostępnie do rynku pracy potwierdzają dane związane ze stopniem feminizacji oraz struktury bezrobocia. Wskaźnik feminizacji dla całego obszaru w 2014 r. wynosił 103 kobiety/100 mężczyzn i utrzymuje się on do 2019 roku na podobnym poziomie. Lata 2020 i 2021 to nieznaczny spadek do poziomu 102 kobiet na 100 mężczyzn. Najwięcej kobiet przypadających na liczbę mężczyzn znajduje się w gminie Wymiarki, Gozdnica oraz Iłowa. Najmniejszą wartość wskaźnik osiąga w gminie wiejskiej Żagań i w gminie Osiecznica. Oznacza to, że obszar objęty LSR zamieszkuje więcej kobiet niż mężczyzn, które dodatkowo napotykają na większe problemy w dostępie do rynku pracy.

W poszczególnych latach wartość ta kształtowała się to następująco:

Nazwa gminy	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Gozdnica	105	106	108	109	107	107	103	104
Gmina Iłowa	106	106	106	105	106	106	104	104
Gmina Małomice	104	104	104	104	104	105	105	104
Gmina Wymiarki	111	112	111	110	110	109	104	103
Gmina wiejska Żagań	97	98	97	97	96	97	98	98
Gmina Przewóz	100	100	101	101	99	100	104	105
Gmina wiejska Żary	103	103	103	103	103	102	102	101
Gmina Osiecznica	98	98	99	100	99	100	99	99
Gmina Pieńsk	102	102	102	102	102	102	103	104
Gmina Węgliniec	102	102	102	102	103	103	102	102
Średnia	**103**	**103**	**103**	**103**	**103**	**103**	**102**	**102**

(Tabela nr 10 – Stopień feminizacji na terenach gmin objętych LSR. Źródło dane GUS. BDL)

Kolejnym wskaźnikiem opisującym stopień starzenia się społeczeństwa jest współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi. Porównując dane z roku 2013 do roku 2021 widać jednoznacznie jak populacja obszaru LGD starzeje się w zastraszającym tempie i to na obszarze wszystkich gmin. Największy wzrost zanotowano na terenie gmin Gozdnica, Pieńsk, Węgliniec i Osiecznica. Najmniejszy zaś na terenie gmin Przewóz i Małomice. Jest to jeden z powodów zakładających konieczność wsparcia z jednej strony młodzieży, aby mogła ona pozostać w regionie i tutaj nadal się kształcić i pracować. Z drugiej natomiast strony wsparcia osób powyżej 60 roku życia, które niewątpliwie wymagają poprawy warunków życia oraz zmniejszenia stopnia marginalizacji ze względu na miejsce zamieszkania.
Sytuację tą obrazuje poniższa tabela

Rok	2013	2021
Gmina Osiecznica	13,9	20,8
Gmina Węgliniec	19,2	28,2
Gmina Gozdnica	21,9	31,7
Gmina Iłowa	19,8	27,5
Gmina Małomice	20,0	27,6
Gmina Wymiarki	17,7	25,5
Gmina Żagań	14,8	21,6
Gmina Przewóz	16,3	22,0
Gmina Żary	14,5	20,4
Gmina Pieńsk	17,5	26,3

(Tabela nr 11 - Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi populacji LGD Bory Dolnośląskie w latach 2013-2021. Stan na 31.12.2021r. Źródło: dane GUS/BDL)

Nieco innych danych zastanych, dostarczają źródła Głównego Urzędu Statystycznego, które pozwalają na określenie stopy bezrobocia, a dzięki temu poziomu dostępu do rynku pracy. Z analizy tej wynika, że średni poziom bezrobocia w regionie pomimo tego, że odnotowuje stopniowy spadek, to jednak nadal jest wyższy od średniej dla województwa lubuskiego oraz województwa dolnośląskiego. W porównaniu do roku 2013 średni krajowy poziom bezrobocia kształtował się na poziomie 12%, gdy już średnia dla województwa lubuskiego wynosiła 15% a dla województwa dolnośląskiego 14,6%. Dla porównania w tym samym okresie średni poziom bezrobocia dla powiatu żagańskiego kształtował się już na poziomie 23,9%, powiatu żarskiego 18,3%, powiatu bolesławickiego 13,8% a powiatu zgorzeleckiego 12,8%. Po upływie 6 lat sytuacja na rynku pracy poprawiła się, lecz nadal pozostawia wiele do życzenia. Konieczne są działania stymulujące rozwój przedsiębiorczości na obszarze Borów Dolnośląskich oraz

te ukierunkowane na generowanie nowych miejsc pracy i utrzymywanie tych już istniejących. Element ten stanowić będzie jeden z przedsięwzięć Strategii.
Obecną sytuację przedstawia poniższa tabela.

Nazwa Gminy	Bezrobotni		Liczba osób w wieku produkcyjnym		Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyrażony w %	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	W. lubuskie średnia	W. dolnośląskie średnia
Gmina Gozdnica	40	23	1 692	757	2,4	
Gmina Iłowa	128	79	3 924	1 784	3,3	
Gmina Małomice	150	88	3 079	1 407	4,9	
Gmina Wymiarki	60	36	1 340	589	4,5	
Gmina wiejska Żagań	147	96	4 372	1 974	3,4	
Gmina Przewóz	68	46	1 902	853	3,6	
Gmina wiejska Żary	189	115	7 707	3 578	2,4	
Gmina Osiecznica	175	93	4 586	2 077		3,8
Gmina Pieńsk	234	115	5 415	2 459		4,3
Gmina Węgliniec	220	125	4 838	2 149		4,5
RAZEM	**1 411**	**816**	**38 855**	**17 627**	**3,5**	**4,2**

(Tabela nr 12 – Dane dotyczące liczby bezrobotnych i osób w wieku produkcyjnych. Stan na dzień 31.12.2020r. Źródło dane GUS. BDL)

Stosunek liczby bezrobotnych w gminach objętych działaniem LGD w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym wyrażona w % wynosi 3,63% i jest wyższy od średniego dla województwa lubuskiego o 0,38% i dla województwa dolnośląskiego 0,34%
Liczba bezrobotnych w województwie lubuskim – 23 674
Liczba bezrobotnych w województwie dolnośląskim – 68 822
Ludność w wieku produkcyjnym w województwie lubuskim – 590 101
Ludność w wieku produkcyjnym w województwie dolnośląskim – 1 734 051
Stosunek liczby bezrobotnych w województwie lubuskim do ludności w wieku produkcyjnym wyrażona w % wynosi 4,01 %
Stosunek liczby bezrobotnych w województwie dolnośląskim do ludności w wieku produkcyjnym wyrażona w % wynosi 3,97 %

Udział bezrobotnych kobiet na dzień 31.12.2020 roku kształtuje się na poziomie 58,9%. Największy stopień bezrobocia wśród kobiet występuje w gminie Przewóz, a najmniejszy w Gminie Pieńsk, jednak zawsze przekracza on 50%. Biorąc pod uwagę współczynnik feminizacji i wyższy udział kobiet w grupie bezrobotnych wyłania nam się kolejna kategoria osób wymagająca wsparcia. Bezrobocie wśród kobiet w podziale na poszczególne lata zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Bezrobocie wśród kobiet		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Gozdnica	***Kobiety***	124	95	86	59	47	42	23	14
	Udział w %	61	61	76	68	73	81	57	47
Gmina Iłowa	***Kobiety***	220	201	152	100	87	83	79	51
	Udział w %	51	55	56	55	63	65	62	60
Gmina Małomice	***Kobiety***	183	129	124	130	93	105	88	49
	Udział w %	51	44	47	57	55	64	59	48

Gmina Wymiarki	***Kobiety***	111	64	70	53	31	29	36	31
	Udział w %	57	51	60	66	54	57	60	61
Gmina wiejska Żagań	***Kobiety***	220	181	162	118	103	95	96	72
	Udział w %	54	60	63	66	68	65	63	64
Gmina Przewóz	***Kobiety***	93	63	49	41	40	45	46	34
	Udział w %	60	55	58	63	70	65	68	53
Gmina wiejska Żary	***Kobiety***	202	155	124	93	98	85	115	82
	Udział w %	53	55	53	61	62	57	61	59
Gmina Osiecznica	***Kobiety***	149	129	102	85	74	83	93	95
	Udział w %	58	57	59	61	56	62	53	65
Gmina Pieńsk	***Kobiety***	248	204	180	126	108	106	115	96
	Udział w %	55	54	59	55	54	50	49	50
Gmina Węgliniec	***Kobiety***	202	166	141	100	105	102	125	95
	Udział w %	54	61	56	51	57	56	57	51
Średnia wyrażona w %		**55,4**	**55,3**	**58,7**	**60,3**	**61,2**	**62,2**	**58,9**	**55,8**

(Tabela nr 13 – Liczba bezrobotnych kobiet na terenie gmin objętych LSR. Źródło dane GUS. BDL)

Podobnie kształtuje się udział kobiet w stopie bezrobocia w powiatach i województwach, do których należą gminy wchodzące w skład LGD Bory Dolnośląskie. Największy odsetek bezrobotnych występuje w przedziale wiekowym 25-34 lata i 35-44 lata. Jest to porównywalny zakres z okresem wdrażania 2007-2013. Warto podkreślić, że w każdej grupie zdecydowanie ponad 50% stanowią kobiety. Dane na temat poziomu bezrobocia według płci i wieku, stan na 31.12.2020 roku, przedstawiają się następująco:

		Powiat Żagański	**Powiat Żarski**	**Powiat Bolesławiecki**	**Powiat Zgorzeleck i**	**Woj. Lubuskie**	**Woj. Dolnośląskie**
Liczba bezrobotnych	**Ogółem**	1 828	2 137	1 885	1 625	23 674	68 822
	Kobiety	1 121 (61,32%)	1 207 (56,48%)	1 029 (55,59%)	825 (50,77%)	13 400 (56,60%)	36692 (53,31%)
24 lata i mniej	**Ogółem**	215 (11,76%)	268 (12,54%)	243 (12,89%)	157 (9,66%)	2 778 (11,73%)	6 797 (9,88%)
	Kobiety	138	177	149	113	1 754	4 191
25-34 lat	**Ogółem**	516 (28,23%)	545 (25,50%)	568 (30,13%)	354 (21,78%)	6 393 (27,00%)	17122 (24,88%)
	Kobiety	390	401	399	259	4 524	11 583
35-44 lat	**Ogółem**	446 (24,40%)	538 (24,17%)	452 (23,98%)	360 (22,15%)	6 012 (25,40%)	18170 (26,40%)
	Kobiety	292	326	247	209	3652	10 687
45-54 lat	**Ogółem**	361 (19,75%)	410 (19,18%)	306 (16,23%)	315 (19,38%)	4 363 (18,43%)	13328 (19,36%)
	Kobiety	201	204	138	140	2 262	6 608
55 i więcej	**Ogółem**	290 (15,86%)	376 (17,59%)	316 (16,76%)	439 (27,01%)	4 128 (17,44%)	13 405 (19,45%)
	Kobiety	100	99	96	104	1208	3623

(Tabela nr 14 – Poziom bezrobocia według płci i wieku. Stan na 31.12.2020r. Źródło dane GUS. BDL)

4.7. Wnioski z przeprowadzonych badań i analiz

Po przeprowadzonych badaniach i analizach wysnuto następujące wnioski:

- Ze względu na potrzebę wzmocnienia lokalnej przedsiębiorczości w zakresie rozwoju turystyki jako jednego z głównych kierunków rozwoju gmin wchodzących w skład LGD konieczne jest wykorzystanie potencjału regionu oraz tworzenie sieci podmiotów współpracujących w zakresie świadczenia usług turystycznych – grupa docelowa: osoby fizyczne zainteresowanie podjęciem działalności gospodarczej, przedsiębiorcy.
- Ze względu na małą rozpoznawalność oferty turystycznej regionu, jego walorów przyrodniczych, kulturowych, historycznych, kulinarnych, potencjału bazy turystycznej, usług turystycznych i okołoturystycznych, konieczne jest podjęcie działań promocyjnych – grupa docelowa: LGD poprzez operacje własne.
- Ze względu na ograniczony dostęp mieszkańców wsi do usług publicznych, turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych należy zadbać o rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury (rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej) - grupa docelowa: JST, NGO.
- Ze względu na słabo rozwinięty kapitał społeczny w gminach należących do LGD należy prowadzić działania wzmacniające aktywność lokalnej społeczności, szczególnie poprzez wsparcie działań o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, integracyjnym, animacyjnym, sportowym. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych. Aktywizacja społeczności lokalnej wszyscy mieszkańcy obszaru objętego lokalną strategia rozwoju

Wszystkie powyżej skonstruowane wnioski zostały wykorzystane w procesie formułowania celów, przedsięwzięć i wskaźników. Na ich podstawie wyodrębniono dwa cele ogólne:

- C.1 – Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie,
- C.2. – Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie

Metody, które będą wykorzystywane do animacji społeczności lokalnej zostały dostosowane do poszczególnych grup docelowych oraz zakresu wsparcia w ramach LSR i przedstawiają się następująco:

- Aktywizacja mieszkańców – za pomocą organizacji kampanii informacyjnej i bezpośrednich spotkań;
- Aktywizacja organizacji pozarządowych – za pomocą organizacji kampanii informacyjnej, bezpośrednich spotkań i cyklu szkoleniowego oraz badania poziomu satysfakcji – Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej – projekty konkursowe;
- Aktywizacja osób fizycznych chcących założyć działalność gospodarczą (szczególnie tych z grup wymagających objęcia wsparciem w ramach wdrażania LSR) – za pomocą organizacji kampanii informacyjnej, bezpośrednich spotkań i cyklu szkoleniowego oraz badania poziomu satysfakcji – Zwiększenie potencjału turystycznego regionu dzięki rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości – podejmowanie działalności gospodarczej;
- Aktywizacja przedsiębiorców chcących rozwinąć prowadzoną działalność gospodarczą – za pomocą organizacji kampanii informacyjnej, bezpośrednich spotkań i cyklu szkoleniowego oraz z badania poziomu satysfakcji – Zwiększenie potencjału turystycznego regionu dzięki rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości – rozwój przedsiębiorstw;
- Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego – za pomocą organizacji kampanii informacyjnej, bezpośrednich spotkań i cyklu szkoleniowego oraz badanie poziomu satysfakcji – Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej – projekty konkursowe;
- Aktywizacja grup wymagających objęcia wsparciem w ramach wdrażania LSR – za pomocą organizacji kampanii informacyjnej, bezpośrednich spotkań i cyklu szkoleniowego oraz z badania poziomu satysfakcji – Wsparcie działań o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, integracyjnym, animacyjnym, sportowym. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych. Aktywizacja społeczności lokalnej – projekty grantowe.

Rozdział V
Spójność, komplementarność i synergia

5.1 Zgodność LSR z dokumentami planistycznymi

W ramach procesu tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie na lata 2023-2027 zbadano jej spójność z krajowymi, regionalnymi oraz gminnymi strategiami a mianowicie:

- Planem Strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027
- Strategii Rozwoju Kraju 2030

- Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030
- Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030
- Strategii Rozwoju Gminy Iłowa 2021-2028
- Strategii Rozwoju Gminy Pieńsk 2021-2025
- Strategii Rozwoju Gminy Węgliniec 2016-2025
- Strategii Rozwoju Gminy Żary 2021-2030
- Strategii Rozwoju Gminy Małomice 2022-2032
- Strategii Rozwoju Gminy Żagań 2021-2027
- Strategii Rozwoju Gminy Przewóz 2019-2024

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	Źródło finansowania	Plan Strategiczny WPR 2023-2027
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	EFRROW	1. rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej 6. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej 8. Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji 9. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	EFS+	7. kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi a także wzmacnianie programów i edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych 8. Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji 9.Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi

(Tabela nr 15 - Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej. Źródło: opracowanie własne na podstawie PS WPR)

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 to dokument opracowany na podstawie analizy potrzeb polskiego rolnictwa, wykorzystujący możliwości, jakie oferuje zreformowana Wspólna Polityka Rolna (WPR). Takie podejście daje szansę m.in. na rozwój obszarów wiejskich. PS WPR będzie realizował 9 celów szczegółowych Wspólnej Polityki Rolnej z czego Strategia LGD wpisuje się w 8. cel szczegółowy: promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa. Strategia LGD będzie realizowała w ramach Wspólnej Polityki Rolnej następującą interwencję: I. 13. 1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Interwencja LEADER ukierunkowana będzie na budowaniu lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu

miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym przez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. W ramach interwencji planowane są 2 komponenty: 1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (projekty realizowane przez beneficjentów w ramach LSR) oraz 2. Zarządzanie lokalnymi strategiami rozwoju i animacji (koszty funkcjonowania LGD).

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	Strategia Rozwoju Kraju 2030
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	➡	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	➡	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego

(Tabela nr 16 - Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Strategii Rozwoju Kraju 2030. Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Kraju 2030.)

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	celami operacyjnymi Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	➡	1.4 Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej i powiązań gospodarczych regionu 1.5 Rozwój konkurencyjnego sektora przedsiębiorstw i wsparcia reindustralizacji 1.6 Rozwój potencjału turystycznego 2.4 Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego 2.5 Rozbudowa oraz modernizacja infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, a także upowszechnienie i promocja sportu 4.1 Efektywna współpraca międzyregionalna i transgraniczna 4.2 Atrakcyjny wizerunek i rozpoznawalna marka województwa
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	➡	2.1 Wzrost dostępności i efektywności kształcenia oraz wychowania przedszkolnego i opieki nad najmłodszymi dziećmi 2.2 Promocja włączenia społeczno-zawodowego oraz kompleksowe wsparcie seniorów 2.6 Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości regionalnej

(Tabela nr 17 - Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2023.)

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	celami operacyjnymi Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	➡	1.1.Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów 1.2.Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki 1.4. Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich i miejskich 2.2. Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych 3.1. Kształtowanie postaw obywatelskich 3.2. Wzrost społecznej integracji
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	➡	3.1. Kształtowanie postaw obywatelskich 3.2. Wzrost społecznej integracji 3.5. Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami

(Tabela nr 18 - Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2023.)

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	priorytetami Programu Funduszy Europejskich dla Lubuskiego 2021-2027
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	➡	2.1.1 Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki 2.1.5 Priorytet 5. Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej 2.1.6 Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli 2.1.8 Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	➡	2.1.6 Priorytet 6. Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli 2.1.7 Priorytet 7. Fundusze Europejskie na rozwój lokalny kierowany przez społeczność 2.1.8 Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego

(Tabela nr 19 Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z priorytetami Programu Funduszy Europejskich dla Lubuskiego 2021-2027
Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021- 2027.)

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	priorytetami Programu Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	➡	FEDS.01 Fundusze Europejskie na rzecz przedsiębiorczego Dolnego Śląska FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	➡	FEDS.05 Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku FEDS.06 Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku FEDS.08 Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląska

Tabela nr 20 Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z priorytetami Programu Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027
Źródło: opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021- 2027.

Cele LSR wpisują się również w cele Strategii gmin partnerskich. Jak ilustrują to poniższe tabele, wszystkie cele LSR są zgodne z następującymi dokumentami planistycznymi 7 gmin, w pozostałych aktualnie trwają prace nad przygotowaniem dokumentu.

1. Strategia Rozwoju Gminy Iłowa 2021-2028
2. Strategia Rozwoju Gminy Pieńsk 2021-2025
3. Strategia Rozwoju Gminy Węgliniec 2016-2025
4. Strategia Rozwoju Gminy Żary 2021-2030
5. Strategia Rozwoju Gminy Małomice 2022-2032
6. Strategia Rozwoju Gminy Żagań 2021-2027
7. Strategia Rozwoju Gminy Przewóz 2019-2024

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	Strategia Rozwoju Gminy Iłowa 2021-2028	Strategia rozwoju Gminy Pieńsk na lata 2021-2025	Strategia Rozwoju Gminy Węgliniec na lata 2016-2025	Strategia Rozwoju Gminy Żary na lata 2021-2030
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	1.3 Dostępne zasoby dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. 3.1 Wysoka	2.1 Zwiększenie dostępności i funkcjonalności infrastruktury gminnej.	2.2 Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	2.3 Wspieranie przedsiębiorczości, lokalnej społeczności i organizacji III

	dostępność dobrze płatnych miejsc pracy oraz rozwój/poprawa kondycji lokalnego sektora MŚP.	2.3 Stwarzanie poprzez gminę warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wsparcie przedsiębiorców. 3.1 Tworzenie warunków do rozwoju turystyki i rekreacji.		sektora
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	1.1 Wysoka jakość i pełna dostępność usług społecznych i edukacyjnych. 4.1 Aktywni mieszkańcy inicjujący działania na rzecz rozwoju i lokalnej społeczności.	1.4 Aktywizacja mieszkańców poprzez promocję i wspieranie działających na terenie Gminy organizacji społecznych i grup nieformalnych.	3.3 Wzmocnienie potencjału kulturowego i społecznego mieszkańców gminy Węgliniec.	2.1 Wzmocnienie lokalnych społeczności 2.2 Rozwój kształcenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy

(Tabela nr 21 - Wykazanie zgodności z dokumentami planistycznymi gmin Iłowa, Pieńsk, Węgliniec, Żar. Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Gminy Iłowa 2021-2028, Strategii Rozwoju Gminy Pieńsk 2021-2025, Strategii Rozwoju Gminy Węgliniec na lata 2016-2025, Strategii Rozwoju Gminy Żary 2021- 2030)

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju	Strategia Rozwoju Gminy Małomice 2022-2032	Strategia Rozwoju Gminy Żagań 2021-2027	Strategia Rozwoju Gminy Przewóz 2019-2024
Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie	2.1 Wykorzystanie potencjału przyrodniczego oraz turystycznego gminy Małomice oraz jego promocja 2.2 Wzrost konkurencyjności gminy Małomice w regionie poprzez rozwój przedsiębiorczości	2.5. Rozwój infrastruktury na rzecz aktywności i integracji społecznej 3.2. Aktywna promocja gospodarcza i wsparcie rozwoju przedsiębiorczości	1 Wspomaganie przedsiębiorczości na terenie gminy 2. Rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej, edukacyjnej i kulturowej gminy 3. Włączenie obywateli w życie publiczne i społeczne 4. Rozwój infrastruktury oraz oferty turystycznej i edukacyjnej w oparciu o zasoby przyrodnicze
Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie	3.2 Podniesienie jakości usług społecznych na terenie gminy Małomice 3.3 Zagospodarowanie czasu wolnego	2.5. Rozwój infrastruktury na rzecz aktywności i integracji społecznej	3 Włączenie obywateli w życie publiczne i społeczne

(Tabela nr 22 - Wykazanie zgodności z dokumentami planistycznymi gmin Małomice i Żagań. Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Gminy Małomice 2022-2032, Strategii Rozwoju Gminy Żagań 2021-2027, Strategii Rozwoju Gminy Przewóz 2019-2024)

5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Bory Dolnośląskie uwzględniono zintegrowane podejście uwzględniające udział w realizacji poszczególnych przedsięwzięć sektorów, począwszy od osób fizycznych a skończywszy na samorządach, organizacjach pozarządowych, lokalnych przedsiębiorcach, w tym również zasobów lokalnych.

W ramach Strategii różnorodne wykorzystanie zasobów lokalnych (turystycznych, historycznych, kulturowych, przyrodniczych, społecznych i gospodarczych) wpłynie pozytywnie na osiągnięcie zaplanowanych celów jakimi są podniesienie potencjału turystycznego LGD Bory Dolnośląskie oraz rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie. Realizacja założonych w LSR przedsięwzięć po pierwsze przyczyni do złagodzenia zdefiniowanych w diagnozie problemów, po drugie dzięki podjęciu szeregu działań w obszarach wymagających interwencji LGD zostanie zwiększony dostęp do zatrudnienia osób z grup docelowych tj. kobiet, osób powyżej 60 roku życia oraz dzieci, młodzieży i osób uczących się do 25 roku życia. Wysoki poziom bezrobocia oraz niski udział kobiet w strukturze zatrudnienia na obszarach wiejskich oraz stosunkowo wysoki odsetek osób zagrożonych ubóstwem wskazuje na potrzebę wsparcia działań ułatwiających mieszkańcom znalezienie pracy, a więc wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy. Biorąc pod uwagę rozwój turystyki jako jeden z kluczowych elementów, niezbędne jest wspieranie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej lub rekreacyjnej. Ze względu na niski poziom aktywności mieszkańców LSR należy wzmocnić kapitał społeczny poprzez poprawę potencjału działań organizacji pozarządowych i aktywności społecznej mieszkańców oraz zachowanie dziedzictwa lokalnego szczególnie w obszarze edukacji i integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wykorzystanie różnych zasobów lokalnych:

- Na bazie zasobów turystycznych, przyrodniczych, historycznych, kulinarnych i kulturowych zostały przygotowane działania dotyczące rozwoju infrastruktury i bazy turystycznej, w tym działania dotyczące zachowania dziedzictwa kulturalnego;
- Na bazie zasobów społecznych i gospodarczych zostały przygotowane działania służące do rozwoju działalności gospodarczej oraz wzmacniające kapitał społeczny na obszarze Borów Dolnośląskich.
- Na bazie zasobów osobowych i społecznych zostały przygotowane działania służące wzmocnieniu osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, szczególnie w obszarze edukacji i integracji społecznej.

Wykorzystanie związków pomiędzy podmiotami różnych sektorów:

Planowane w Strategii przedsięwzięcia będą realizowane przez podmioty z różnych sektorów, w tym również w oparciu o formalne partnerstwa wielosektorowe zarówno na etapie planowania jak i etapie ich wdrażania

Wykorzystanie zasobów lokalnych będzie się odbywało za pomocą różnych metod:

- działania animacyjne, aktywizacyjne, doradcze i szkoleniowe prowadzone przez LGD,
- realizację operacji własnych przez LGD
- przez Beneficjentów w ramach realizacji operacji wybranych do dofinansowania.

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie **wzmacniać wartość dodaną** zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru

Wartość dodana podejścia LEADER wiąże się przede wszystkim z bezpośrednim angażowaniem lokalnych przedstawicieli w opracowywanie i realizację strategii oraz podejmowaniem kluczowych decyzji, w tym dotyczących wyboru projektów do realizacji. Poprzez partycypacyjny i oddolny proces planowania zyskuje się bardziej rzetelny i bliski rzeczywistym oczekiwaniom mieszkańców obraz istniejącej i żądanej sytuacji społecznej. Podejście to daje także większe możliwości znalezienia konsensusu, a poprzez intensywny dialog i wymianę wiedzy oraz łączenie różnych zasobów, umiejętności i doświadczeń wpływa na inicjowanie nowych i innowacyjnych rozwiązań, ma pozytywny wpływ na rozwój społeczny, w tym wzrost potencjału członków lokalnych społeczności, zarówno na poziomie zorganizowanych/sformalizowanych podmiotów jak organizacje pozarządowe, jak i na poziomie osobistym mieszkańców zaangażowanych w realizację LSR.

Na każdym etapie prac nad opracowaniem LSR Stowarzyszenie spełniło obowiązek informacyjny i rozpowszechniało wśród uczestników informację o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z warunkami określonymi w Księdze wizualizacji znaku Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, opublikowanej na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz o współfinansowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju, w szczególności ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
W trakcie tworzenia LSR Stowarzyszenie uwzględniało **zasady horyzontalne** określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 w tym:

- poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,
- zasady równości kobiet i mężczyzn,
- zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód".

Zasady te stosowane będą również w trakcie wdrażania LSR, m.in. poprzez umożliwienie zgłoszenia specjalnych potrzeb na etapie rekrutacji do podejmowanych przedsięwzięć, np. zapewnienie tłumacza migowego podczas szkolenia, zapewnienie wyboru miejsc szkoleniowych z wejściem bez barier architektonicznych, w materiałach szkoleniowych dobór wielkości czcionki do osób słabo widzących, dokumenty skonstruowane w sposób zrozumiały dla każdego użytkownika bez względu na jego wiedzę, doświadczenie, umiejętności językowe czy poziom koncentracji, itp.

Rozdział VI
Cele i wskaźniki

Pierwszym krokiem niezbędnym przy konstruowaniu celów LSR było zebranie informacji na temat potrzeb mieszkańców obszaru LGD, które zostały uzyskane podczas spotkań otwartych z mieszkańcami oraz z otrzymanych ankiet. Następnie przystąpiono do ich uporządkowania i pogrupowania według kategorii oraz poziomu szczegółowości. Ze względu na różnorodność i mnogość zgłoszonych przez mieszkańców problemów, odrzucono te marginalne i realizujące interesy wyłącznie wąskich grup społecznych. Mając również na uwadze zakres działania LGD w ramach PROW wyeliminowano te problemy, które nie mogą być realizowane we wspomnianym programie. Następnym krokiem było określenie propozycji rozwiązań problemów oraz przypisanie ich do grupy odbiorców, do których poszczególne działania będą skierowane. W ten sposób sformułowano cele główne. Dalej pracowano nad ustaleniem przyczyn tych problemów, a przedstawione propozycje ich usunięcia pozwoliły na wyodrębnienie przedsięwzięć. Lista problemów została zestawiona z zebranymi danymi statystycznymi oraz raportem ewaluacyjnym, a następnie włączona do diagnozy obszaru.

Cele oraz przedsięwzięcia określone w LSR wynikają w głównej mierze ze zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców. W celu rozwoju regionu objętego strategią wskazano na turystykę jako obszar wymagający największej interwencji.
Pierwszym celem głównym współfinansowanym ze środków EFRROW głównym będzie zatem:

Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie.

W ramach celu głównego określono 3 przedsięwzięcia:

- Zwiększenie potencjału turystycznego regionu dzięki rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości. Operacje realizowane w ramach tego przedsięwzięcia dedykowane są wszystkim mieszkańcom obszaru objętego LSR

w tym kobietom i realizowane będą w trybie konkursowym. O wsparcie mogą ubiegać się osoby fizyczne chcące podjąć działalność gospodarczą sprofilowaną na rozwój potencjału turystycznego oraz już funkcjonujące mikro i małe przedsiębiorstwa zainteresowane rozwojem w tym konkretnym obszarze.

- Promocja walorów turystycznych obszaru LGD Bory Dolnośląskie. Zaplanowano realizację 3 operacji własnych LGD, które będą adresowane do mieszkańców LGD Bory Dolnośląskie w szczególności seniorom, ludziom młodym do 25 roku życia, osobom w niekorzystnej sytuacji- kobietom. Ich celem będą działania służące promocji walorów turystycznych regionu głównie jego potencjału przyrodniczego, historycznego, kulturowego, kulinarnego jak i szeroko rozumianego produktu turystycznego oraz oferty pobytowej.
- Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc wypoczynku i integracji społecznej. Operacje realizowane w ramach tego przedsięwzięcia dedykowane są wszystkim mieszkańcom obszaru objętego LSR w tym kobietom i realizowane będą w trybie konkursowym. Przedsięwzięcia te dodatkowo realizowane będą z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych o których mowa w dalszej części LSR. O wsparcie mogą ubiegać się Jednostki Samorządu Terytorialnego (JST) oraz organizacje pozarządowe (NGO) funkcjonujące na obszarze objętym LSR

Drugim celem głównym współfinansowanych ze środków EFS+ będzie:

Wzrost kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie.

W ramach celu głównego określono 3 przedsięwzięcia:

- Wsparcie działań o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, integracyjnym, animacyjnym, sportowym. Operacje realizowane w ramach tego przedsięwzięcia adresowane będą do wszystkich mieszkańców obszaru objętego LSR. Realizowane będą w formie grantów.
- Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych. W tym przypadku operacje dedykowane będą dla dorosłych mieszkańców pochodzący z obszaru LGD o niskich kwalifikacjach, zagrożonych degradacją lub wykluczeniem z rynku pracy. W tym przypadku realizację przedsięwzięcia zaplanowano w formie grantów.
- Aktywizacja społeczności lokalnej. Operacje dedykowane będą mieszkańcom z obszaru LGD wykluczonym społecznie lub zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz dzieciom pochodzącym z obszaru LGD. Wdrażane będą w formie grantów.

Tak zaplanowane cele oraz przedsięwzięcia adresowane do konkretnych grup wymagających wsparcia na etapie wdrażania LSR niewątpliwie wpłyną na rozwój regionu i jego mieszkańców. Z jednej strony odpowiadają na zdiagnozowane potrzeby. Z drugiej strony wzmacniają obecny potencjał regionu wykorzystując w tym celu określone mocne strony regionu oraz szanse na dalszy jego rozwój. Wspierają grupy w niekorzystnej sytuacji tj. kobiety, oraz osoby wymagające wsparcia tj. mieszkańców po 60 roku życia oraz dzieci, młodzież oraz osoby uczące się do 25 roku życia. Ponadto Tak dobrane przedsięwzięcia wpisują się zarówno w obszar określony dla PS WPR jak i cele szczegółowe określone dla EFS+ szczególnie w cel:

- CS g – wsparcie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej
- Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności osób z niepełnosprawnościami

- CS i – Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących

Rozdział VII
Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

7.1 Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie jest Statut.
Statutowymi organami Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie są:

- Walne Zebranie Członków,
- Rada,
- Zarząd,
- Komisja Rewizyjna.

Statut Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie stanowi, że:
Walne Zebranie Członków jest najwyższą władzą Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie.
Rada jest organem decyzyjnym Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie odpowiedzialnym za wybór operacji na poziomie lokalnym i zapewnienie że wybrane operacje są zgodne z Lokalną Strategią Rozwoju.
Zarząd jest organem wykonawczym Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie.
Komisja Rewizyjna jest organem stałego nadzoru i kontroli działalności Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie.

Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań:

Narzędziem wdrażania LSR są przyjęte przez LGD Bory Dolnośląskie procedury i regulaminy wyboru operacji. Zostaną one określone w celu prawidłowej realizacji przez LGD zadań związanych z przyznawaniem, wypłatą i zwrotem pomocy, w szczególności w celu opracowania ogłoszenia o naborze wniosków o przyznanie pomocy albo zaproszenia do złożenia wniosku o przyznanie pomocy, regulaminu naboru wniosków oraz procedur dotyczących przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy. Postanowienia regulaminu naboru wniosków i jego zmiany muszą być zgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, w tym ustawą PS WPR oraz wytycznymi MRiRW oraz MFiPR.

Wszystkie przygotowane procedury charakteryzują się dużym stopniem przejrzystości i prostoty. LGD wypracowała procedury wyboru operacji kładąc nacisk, by zapewniały sprawny i transparentny wybór oraz skuteczne funkcjonowanie organów.

Procedury są jawne i powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych. Aby zachować transparentność wyboru procedury zostaną upublicznione na stronie internetowej LGD, umożliwiony będzie również wgląd do procedury w biurze LGD, procedury są także jednym z elementów świadczonego w biurze doradztwa. Na transparentność procedury wyboru wpływa również publikowanie na stronie internetowej LGD dokumentacji z wyboru operacji, w szczególności zamieszczeniem na swojej stronie internetowej listy operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listy operacji wybranych, ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków przeznaczonych na przyznanie pomocy na wdrażanie LSR w ramach danego naboru wniosków o przyznanie pomocy

Proces oceny i wyboru operacji został zaplanowany w taki sposób, aby był niedyskryminujący, pozwalał uniknąć konfliktu interesów i był zgodny z podejściem RLKS w tym gwarantował zachowanie odpowiedniego składu Rady. Uniknięcie konfliktu interesu gwarantuje deklaracja poufności i bezstronności, rejestr interesów, a także możliwość głosowania członków Rady nad wykluczeniem członka, którego ocena według kryteriów wyboru znacząco odbiega

od oceny pozostałych członków Rady. Wybór operacji i grantobiorców dokonywany będzie wyłącznie przez członków Rady.

Osoby wybrane do Rady w większości posiadają doświadczenie w ocenie i wyborze wniosków. Wszyscy członkowie każdorazowo przed naborem przechodzić będą szkolenie z zakresu oceny wniosków w LGD. Wśród członków znaleźli się przedstawiciele trzech sektorów, obu płci.

Dokumenty ustalające zasady oceny i wyboru zostaną przygotowane przez grupę roboczą, w której skład weszli przedstawiciele wszystkich sektorów, a na ich kształt, w szczególności sposób informowania oraz dobór kryteriów wyboru, wpływ będą miały metody partycypacyjne: badanie ankietowe, spotkania otwarte. Przygotowane dokumenty poddane zostaną dalszym konsultacjom podczas dyskusji reprezentantów grup oraz otwartej przestrzeni. Zapisy skonsultowane zostaną z członkami Rady. Opracowując procedury zwrócona zostanie szczególna uwaga, aby: były one zgodne z obowiązującymi przepisami, były niedyskryminujące, przejrzyste, eliminowały wystąpienie konfliktu interesu, wymagały zachowanie frekwencji i parytetu, regulowały sytuacje wyjątkowe takie jak uzyskanie przez co najmniej dwie operacje jednakowej ilości punktów, zapewniały stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, dawały możliwość i określały zasady wniesienia protestu.

W procesie oceny i wyboru operacji ogólne zastosowanie ma:

- **Statut**
- **Procedura/ regulamin wyboru i oceny operacji** w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD,
- **Procedura realizacji projektów grantowych** w tym wyboru grantobiorców
- **Regulamin Rady** ustala ogólne zasady funkcjonowania Rady, a jego uzupełnieniem są odrębne procedury regulujące zasady ogłaszania naborów, oceny, wyboru, informowania, wskazując przy tym podmioty odpowiedzialne za poszczególne zadania inne dla projektów grantowych i inne dla ogłoszeń o naborach wniosków o udzielenie wsparcia. Zarówno Regulamin Rady, jak i procedury zawierają szczegółowe rozwiązania oraz wzory dokumentów stosowane w procesie oceny i wyboru.
- **Regulamin Walnego Zebrania Członków**
- **Regulamin Zarządu**
- **Regulamin Komisji Rewizyjnej**

7.2 Sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Kryteria wyboru operacji wraz z określeniem minimalnej liczby punktów umożliwiającej przyznanie pomocy oraz kryteriami rozstrzygającymi (o ile mają zastosowanie, a w przypadku pomocy przyznawanej na operacje wybierane przez LGD – rodzaje kryteriów wyboru operacji oraz zasady ich określania) są elementem procedur wyboru i oceny operacji w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Bory Dolnośląskie. Kryteria zostają zatem ustanowione w tym samym trybie, co całość procedur.

Kryteria są:

- **adekwatne do analizy potrzeb rozwojowych i potencjału LSR**, powiązanie kryteriów zostanie opisane poprzez wskazanie:
  - — problemu, który rozwiązywany będzie przez premiowanie operacji przez kryterium (np.: problemem jest brak miejsc pracy – premiowane są operacje tworzące najwięcej miejsc pracy)
  - — potrzeby, które są zaspokajana operacjami premiowanymi przez kryterium (np.: potrzebą jest zwiększenie konkurencyjności poprzez innowacyjne rozwiązania – premiowane są operacje innowacyjne)

— potencjału, który będzie wykorzystany przez operacje premiowane kryterium (np.: potencjałem jest turystyka, rekreacja i kultura – premiowane będą operacje, które obejmą jak największą liczbę mieszkańców korzystających z infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturowej),

Ponadto premiowane będą operacje skierowane do grup określonych w LSR, w tym, kobiet, seniorów, ludzi młodych do 25 roku życia.

- **zapewniają premiowanie** operacji przyczyniających się do osiągnięcia celów i wpływają na osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu.
- **kryteria wyboru wypracowane zostaną dla poszczególnych celów głównych strategii** oraz realizowanych w ramach nich przedsięwzięć. Określone zostaną wagi punktowe poszczególnych kryteriów oraz ich definicje i sposoby ustalania wartości.

7.3. Zmiana kryteriów wyboru

Zmiany kryteriów, podobnie jak i aktualizacje innych treści LSR, mogą (i powinny) odbywać się w sytuacjach koniecznych, a więc takich, w których zastosowanie dotychczasowych kryteriów nie przynosi zadowalającego efektu (nie realizowane są wskaźniki i cele LSR). Podstawową przyczyną zmiany kryteriów są dane z monitoringu i ewaluacji mówiące o niezadowalającym poziomie realizacji LSR. Przesłanką do zmiany mogą zostać wypracowane lepsze rozwiązania niż wskazane pierwotnie, gdy zmiana taka będzie korzystna dla realizacji LSR. Informacja taka jest podstawą do podejmowania decyzji w sprawie zmiany kryteriów wyboru. Zmiana kryteriów jest również możliwa na wniosek organów LGD oraz pracowników biura, gdy jest to konieczne ze względów prawnych. Zmiany kryteriów wyboru operacji dokonuje Zarząd. Propozycja zmiany kryteriów jest poddawana konsultacjom społecznym, które odbywają się w formule online i stacjonarnie.
Konsultacje trwają od 3 do 7 dni.

Przy zmianie kryteriów zwraca się uwagę, aby zmienione kryteria zawsze nawiązywały do celów, przedsięwzięć, wskaźników i powiązane były z analizą potrzeb rozwojowych i potencjału LSR. Zmiana kryterium czy innej części procedury wymaga akceptacji Zarządu LGD oraz zatwierdzenia przez Samorząd Województwa Lubuskiego.

7.4. Innowacyjność w kryteriach wyboru

W kryteriach oceny i wyboru operacji zastosowano kryteria premiujące innowacyjność projektów składanych w ramach LSR. Innowacja to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu, usługi, procesu), nowej metody organizacyjnej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem, nowatorskich, niestandardowych, o eksperymentalnym charakterze, lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny).

Innowacyjność będzie oceniana w odniesieniu do obszaru LSR jako całości lub jego części (np. gminy, miejscowości). Przedsięwzięcia, które będą musiały wykazać wysoki stopień innowacyjności te związane z P.1.3. - Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej. Zwrócona zostanie uwaga na wpływ innowacji na rozwój obszaru LGD oraz na efekty wdrożenia innowacji, do których zaliczamy m.in.: zwiększenie funkcjonalności, użyteczności produktów i usług, unowocześnienie przestarzałych systemów, udoskonalenie technologii, usprawnienie komunikacji międzyludzkiej, optymalizację czasu pracy, ochronę środowiska naturalnego.
W ramach animowania do wdrożenia innowacji powstanie baza projektów innowacyjnych wdrażanych przez LGD, która będzie stanowiła źródło wiedzy i inspiracji do zastosowania innowacyjnych rozwiązań. Baza dostępna na stronie LGD oraz podczas szkoleń/spotkań informacyjno-promocyjnych.

Dla wdrożenia projektów grantowych ustanowiona zostanie odrębna procedura, której częścią są kryteria wyboru dostosowane do charakteru z przeprowadzoną diagnozą. Procedura zawierająca m.in. wzory wniosku

o przyznanie pomocy, wniosku o płatność , umowy i zasady kontroli grantobiorców, będzie zgodna z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, w tym ustawą PS WPR oraz wytycznymi MRiRW oraz MFiPR.
LGD przewiduje realizację operacji własnych oraz grantowych, natomiast nie przewiduje realizacji projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village).

Rozdział VIII
Plan działania

8.1. Ogólne założenia budżetu

Kwota dostępnych środków na wdrażanie LSR obejmuje:

- Środki EFRROW, jak i wymagany krajowy wkład środków publicznych. Łącznie 2 000 000,00 euro. Zgodnie z PS WPR dla interwencji LEADER, jednolita wielkość wkładu EFRROW to 55%, w związku z czym wymagany krajowy wkład środków publicznych to 45%. W przypadku operacji, gdzie beneficjentem jest jednostka sektora finansów publicznych, krajowym wkładem środków publicznych jest wkład własny tej jednostki na poziomie 25%, natomiast pozostałe 20% finansowane jest ze środków budżetu państwa. Oznacza to, że pomoc wypłacana przez agencję płatniczą wynosi 75% kosztów kwalifikowalnych, na co składa się 55% wkładu EFRROW i 20% wkładu ze środków budżetu państwa. W pozostałych przypadkach pomoc wypłacana przez agencję płatniczą (w wysokości określonej zgodnie z obowiązującymi przepisami) w 55% finansowana jest ze środków EFRROW, a w 45% ze środków budżetu państwa.
- Środki EFS+ przeznaczone na realizację LSR w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027 wynosi łącznie 687 678,53 euro.

8.2. Określenie poziomu dofinansowania

Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach LSR odbywać się będzie z wykorzystaniem procedury konkursowej, operacji własnych (EFRROW) i grantowej (EFS+). W przypadku Wdrażania PS WPR wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie:

1. Podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, tworzenia gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych oraz gospodarstw opiekuńczych – do wysokości 150 tys. zł,
2. Tworzenia krótkich łańcuchów żywnościowych – do wysokości 350 tys. zł,
3. Projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł przy czym wysokość pojedynczego grantu:
   - na sfinansowanie przygotowania jednej koncepcji inteligentnej wsi, indykatywna kwota jednostkowa wynosi 4 tys. zł,
   - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi do 50 tys. w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
   - do 150 tys. zł – w przypadku międzynarodowego projektu partnerskiego (z podmiotem z obszaru innej LSR z innego kraju),
   - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami - ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach Wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.

W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,

- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Rozdział IX

Plan finansowy LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest planem wielofunduszowym, a to oznacza, że będzie ona finansowana w części z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PS WPR, a w części z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Wysokość planowanego wsparcia na wdrażanie LSR jest zgodna z załącznikiem nr 4 do regulaminu konkursu na wybór LSR „Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR" w ramach PS WPR to kwota 2 000 000,00 euro, oraz w ramach EFS+ 687.678,53 euro, zgodnie z liczbą mieszkańców obszaru objętego LSR. Wsparcie na zarządzanie strategią, jej monitorowanie i ewaluację oraz jej animowanie, w tym ułatwianie wymiany między zainteresowanymi stronami wynosi 462.500,00 euro z PS WPR oraz 325.044,63 euro. w ramach EFS+ Łączna kwota to 687.678,53 euro zgodnie z liczbą mieszkańców obszaru objętego LSR w części dotyczącej województwa lubuskiego.

W związku z realizacją konkursów tematycznych bardzo istotną kwestią jest powiązanie realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć z budżetem. Największe środki finansowe przeznaczone są na działania, które podczas konsultacji społecznych wskazane zostały jako priorytetowe, czyli rozwój oferty turystycznej oraz na rozwijanie i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości w przypadku PS WPR oraz na działania edukacyjno-aktywizacyjne w przypadku EFS+. Dlatego też na te cele przeznaczona została większość z kwoty środków dostępnych na wdrażanie LSR. W ramach Planu finansowego określającego harmonogram wydatkowania środków i osiągania poszczególnych celów realizację pierwszych działań w ramach dwóch celów zaplanowano już w pierwszym okresie wdrażania LSR – czyli do 2024 roku.

Stowarzyszenie LGD Bory Dolnośląskie w celu dywersyfikacji zasobów finansowych będzie aplikowało o wsparcie z innych źródeł krajowych takich jak: Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030, Program Wieloletni na rzecz Osób Starszych "Aktywni+" na lata 2021-2025. Programów współpracy województwa lubuskiego z organizacjami pozarządowymi. Są to programy wspierające finansowo wszystkie grupy wymagające wsparcia określone w LSR w tym szczególnie kobiety, młodzież oraz osoby starsze po 60 roku życia. Projekty będą miały wpływ na osiągnięcie zakładanych celów określonych w LSR jak i przyjętych wskaźników.

Rozdział X

Monitoring i ewaluacja

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych, i jakościowych informacji na temat wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju w aspekcie finansowym i rzeczowym. Pozwala on na określenie, czy LSR jest wdrażana prawidłowo, a jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami i czy sposób funkcjonowania Stowarzyszenia przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nie zadań. Monitorowanie służy dostarczeniu informacji, na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGD mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu rozbieżności w realizacji planów, i osiąganiu celów. Dzięki temu LGD dba o swoją stabilną sytuację finansową i podejmuje działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR.

Monitoring – sposoby gromadzenia danych:

- analiza dokumentów merytorycznych i finansowych dostępnych w biurze;
- analiza sprawozdań z ankietyzacji beneficjentów realizujących operacje;

- analiza sprawozdań z ankietyzacji mieszkańców;
- gromadzenie danych do wskaźników produktu, rezultatu, oddziaływania oraz danych z GUS;
- dokumentacja dotycząca posiedzeń Rady i wyboru operacji;
- gromadzenie danych dotyczących wydatkowanie środków na koszty bieżące i aktywizację, operacje własne oraz wdrażanie LSR uzyskanych od podmiotów wdrażających;

Sposoby zbierania i dokumentowania danych:

- Listy obecności;
- Badania ewaluacyjne;
- Ankiety monitorujące;
- Wywiady indywidualne;
- Oświadczenia Beneficjentów;
- Sprawozdania;
- Wnioski na operacje;
- Wnioski o płatność.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGD i Biuro LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych odpowiada biuro LGD.

Ewaluacja

W ramach ewaluacji dokonuje się oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do założeń. Ewaluacja będzie realizowana:

- **on-going**: ewaluacja w zakresie bieżącej analizy procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, przeprowadzona cyklicznie - raz do roku w formule wewnętrznej bądź hybrydowej, a jej dominującym elementem będzie 5 godzinny warsztat refleksyjny.
- **ex post:** dotyczy oceny działań w minionym okresie z perspektywy ich realizacji, odnosi się do lat 2023-2027. Dzięki ewaluacji będzie można zweryfikować osiągnięcia wskaźników, celów i przedsięwzięć opisanych we wcześniejszych rozdziałach, przeprowadzona zostanie przez zespół zewnętrznych ekspertów jednorazowo w okresie 2027-2029;

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiada biuro LGD. Zarząd sporządzi przed każdym Walnym Zebraniem Członków, sprawozdanie za miniony rok, które powinno zawierać:

- wykaz zrealizowanych operacji z wdrażania LSR oraz działań dotyczących kosztów bieżących i aktywizacji oraz projektów współpracy wraz z informacją o efektach i finansach,
- opis uzyskanych efektów w porównaniu z założeniami,
- analizę dotyczącą wpływu przedsięwzięć na osiąganie celów LSR,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji otrzymanych w wyniku zebranych ankiet monitorujących w ramach realizacji Planu Komunikacyjnego,
- wnioski Rady dotyczące uwag na temat Kryteriów Wyboru Operacji/Grantów.

Sprawozdanie będzie podawane do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSR-u, Kryteriów Wyboru Operacji/Grantów, procedur oraz sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura.
Tabela zawierająca informacje na temat planowanego zakresu realizacji działań ewaluacyjnych, osób lub organów odpowiedzialnych na prowadzenie ewaluacji, sposobów wykonywania badań ewaluacyjnych, czas ich trwania oraz propozycję oceny poszczególnych elementów.

Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji

Elementy podlegające badaniu	Realizator badania	Sposób pomiaru	Częstotliwość i czas pomiaru	Ocena danych
Monitoring				
Plan Komunikacji	Biuro LGD (ocena własna)	Analiza: - ilość odwiedzin strony internetowej LGD,	Tryb ciągły, zbiorcze zestawienie w	Prawidłowa realizacja zaplanowanych

		- liczby artykułów, notek i informacji, - list obecności ze spotkań informacyjno, promocyjnych, - rozmowy indywidualne pracowników Biura z beneficjentami, - stron internetowych gmin tworzących LGD, - ankiet ze spotkań, szkoleń warsztatów i innych wydarzeń.	okresie sprawozdawczym.	celów i zadań komunikacyjnych.
Realizacja celów, wskaźników oraz przedsięwzięć	Biuro LGD (ocena własna)	Gromadzenie i analiza: - danych LGD, - sprawozdań, - list obecności, - dokumentacji bieżącej, - wizytacje w miejscu realizacji działań.	Półrocznie	Stopień osiągnięcia założonych celów, wskaźników i zrealizowanych przedsięwzięć w odniesieniu do Planu Działania.
Harmonogram	Biuro LGD (ocena własna)	Analiza harmonogramu	Tryb ciągły, zbiorcze zestawienie w okresie sprawozdawczym	Stopień zgodności realizowanych i planowanych działań z harmonogramem LSR
Wydatkowanie środków finansowych w ramach budżetu	Biuro LGD (ocena własna)	Analiza budżetu. Analiza danych księgowych.	Tryb ciągły, zbiorcze zestawienie w okresie sprawozdawczym	Weryfikacja zgodności wydatkowanych środków z budżetem
Funkcjonowanie Biura LGD	Zarząd LGD; Biuro LGD (ocena własna)	Analiza: - anonimowych ankiet, - spotkania wewnętrzne	Tryb ciągły, zbiorcze zestawienie w okresie sprawozdawczym	Ocena efektów pracy pracowników.
Ewaluacja				
Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania				
Funkcjonowanie Zarządu LGD	Komisja rewizyjna	- sprawozdanie komisji rewizyjnej.	Częstotliwość: badanie realizowane co roku	Ocena skuteczności Zarządu.
Funkcjonowanie Rady	Zarząd LGD;	- sprawozdanie merytoryczne z funkcjonowania LGD	Częstotliwość: badanie realizowane co roku	Ocena jakości podejmowanych działań
Funkcjonowanie Biura	Ocena własna: Zarząd LGD Biuro LGD	- analiza ankiet i opinii zebranych od beneficjentów i osób korzystających z doradztwa oraz uczestniczących w	Częstotliwość: badanie realizowane co roku	Ocena działalności biura w wymiarze - skuteczności, efektywności i

		szkoleniach prowadzonych przez biuro LGD.		jakości podejmowanych działań. Ocena jakości współpracy wewnętrznej – w tym przepływu informacji
Plan komunikacji	Biuro LGD (ocena własna)	- analiza danych z monitoringu, - indywidualne rozmowy pracowników Biura z Beneficjentami	Tryb ciągły, zbiorcze zestawienie w okresie sprawozdawczym.	Efektywność i zasięg prowadzonych działań komunikacyjnych.
Elementy wdrażania LSR				
Stopień realizacji celów i rezultatów	Podmiot zewnętrzny	- badanie z udziałem społeczności lokalnej (zgodnie z planem ewaluacji), - wywiady grupowe i indywidualne, - analiza ekspercka.	Częstotliwość: badanie realizowane w ostatnim roku realizacji.	Ocena stopnia osiągnięcia zakładanych celów i trafności podejmowanych działań.
Stopień realizacji celów rezultatów	Biuro LGD (ocena własna)	-zbieranie i analizowanie danych statystycznych, - gromadzenie i analiza ankiet.	Częstotliwość: badanie realizowane co roku	Ocena stopnia osiągnięcia zakładanych celów i trafności podejmowanych działań
Procedury i kryteria wyboru	Biuro LGD (ocena własna)	- analiza ankiet i sprawozdań przygotowanych przez beneficjentów, - wywiady grupowe z beneficjentami.	Częstotliwość: badanie co dwa lata	Ocena wpływu przyjętych rozwiązań na stopień osiągania założonych celów i rezultatów.

(Tabela nr 27 - Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji. Opracowanie własne)

Spis tabel:

Tabela nr 1 – Struktura organu decyzyjnego w Stowarzyszeniu LGD Bory Dolnośląskie na dzień 28.02.2013r. 4
Tabela nr 2 – Struktura organu decyzyjnego w Stowarzyszeniu LGD Bory Dolnośląskie na dzień 31.05.2023r. 6
Tabela nr 3 – Warunki techniczne biura Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie na dzień 31.05.2023r. 7
Tabela nr 4 – Liczba ludności objętej LSR na dzień 31.12.2020r. 9
Tabela nr 5 – Gęstość zaludnienia na dzień 31.12.2020r. 9
Tabela nr 6 – Plan włączenia społeczności i narzędzia partycypacyjne wykorzystane przy pracach nad LSR 16
Tabela nr 7 – Struktura próby badawczej 22
Tabela nr 8 – Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Stan na 31.12.2020r. 25

Tabela nr 9 – Struktura ludności gmin objętych LSR 30
Tabela nr 10 – Stopień feminizacji na terenach gmin objętych LSR 31
Tabela nr 11 – Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi populacji LGD Bory Dolnośląskie w latach 2013-2021. Stan na 31.12.2021r. 31
Tabela nr 12 – Dane dotyczące liczby bezrobotnych i osób w wieku produkcyjnym. Stan na 31.12.2020r. 32
Tabela nr 13 – Liczba bezrobotnych kobiet na terenie gmin objętych LSR 32
Tabela nr 14 – Poziom bezrobocia według płci i wieku. Stan na 31.12.2020r. 33
Tabela nr 15 – Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej 35
Tabela nr 16 - Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD z celami Strategii Rozwoju Kraju 2030 36
Tabela nr 17 – Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 36
Tabela nr 18 – Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z celami Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 37
Tabela nr 19 – Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z priorytetami Programu Funduszy Europejskich dla Lubuskiego 2021-2027 37
Tabela nr 20 - Powiązanie celów Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie z priorytetami Programu Funduszy Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027 38
Tabela nr 21 – Wskazanie zgodności z dokumentami planistycznymi gmin: Iłowa, Pieńsk, Węgliniec i Żary 38
Tabela nr 22 – Wskazanie zgodności z dokumentami planistycznymi gmin" Małomice, Żagań i Przewóz 39
Tabela nr 23 – Cele, przedsięwzięcia, grupy docelowe oraz budżet LSR Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie 42
Tabela nr 24 – Plan działania 49
Tabela nr 25 – Plan finansowy 53
Tabela nr 26 – Plan wykorzystania budżetu 54
Tabela nr 27 – Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji 56

Wykaz wykresów:

Wykres nr 1 – Potencjał regionu objętego LSR 22
Wykres nr 2 – Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD. Stan na 31.12.2013r. 23
Wykres nr 3 – Intensywność ruchu turystycznego na obszarze LGD. Stan na 31.12.2020r. 23
Wykres nr 4 – Problemy obszaru objętego LSR 26
Wykres nr 5 – Szanse regionu objętego LSR 27
Wykres nr 6 – Grupy docelowe obszaru objętego LSR 29

Załącznik nr 1: Cele i przedsięwzięcia

Cel	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Budżet (euro)
C.1 – Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie – Źródło finansowania – PS WPR			
P.1.1. - Zwiększenie potencjału turystycznego regionu dzięki rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości	Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD BD w tym kobiety	Nabór wniosków w trybie konkursowym dla osób fizycznych, chcących podjąć działalność o profilu turystycznym/ na rozwój działalności gospodarczej o profilu turystycznym	646.667,00
P.1.2. - Promocja walorów turystycznych obszaru LGD	Seniorzy, ludzie młodzi do 25 roku życia , osoby w niekorzystnej sytuacji - kobiety	Operacja własna - 3 projekty	320.000,00
P.1.3. - Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej.	Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD BD w tym kobiety	Nabór wniosków w trybie konkursowym dla: JST/NGO. Operacje innowacyjne	1.033.333,00
C.2. – Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie – Źródło finansowania – EFS+			
P.2.1. - Wsparcie działań o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, integracyjnym, animacyjnym, sportowym	wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	Projekty grantowe skierowane do podmiotów tj.: - Jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki oraz stowarzyszenia, organizacje non profit, - Jednostki organizacyjne JST, - Organizacja pozarządowe, - Przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, - Szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące,	307.678,53

		- Osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, - Uczelnie wyższe i ich spółki, - Podmioty ekonomii społecznej	
P.2.2. - Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych	Dorośli mieszkańcy o niskich kwalifikacjach, zagrożeni degradacją lub wykluczeniem z rynku pracy pochodzący z obszaru LGD	Projekty grantowe skierowane do podmiotów tj.: - Jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki oraz stowarzyszenia, organizacje non profit, - Jednostki organizacyjne JST, - Organizacja pozarządowe, - Przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, - Szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące, - Osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, - Uczelnie wyższe i ich spółki, - Podmioty ekonomii społecznej	190.000,00
P.2.3. - Aktywizacja społeczności lokalnej	Mieszkańcy wykluczeni społecznie lub zagrożeni wykluczeniem społecznym oraz dzieci pochodzące z obszaru LGD	Projekty grantowe skierowane do podmiotów tj.: - Jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki oraz stowarzyszenia, organizacje non profit, - Jednostki organizacyjne JST, - Organizacja pozarządowe, - Przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, - Szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące, - Osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, - Uczelnie wyższe i ich spółki, - Podmioty ekonomii społecznej	190.000,00

(Tabela nr 23 – Cele, przedsięwzięcia, grupy docelowe oraz budżet LSR Stowarzyszenia LGD Bory Dolnośląskie. Źródło – dane własne)

Załącznik nr 2: Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		PROGRAM
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1. Podniesienie potencjału turystycznego obszaru LGD Bory Dolnośląskie														
P.1.1. Zwiększenie potencjału turystycznego regionu dzięki rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości	1.1.1.Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0	0%	6	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
	1.1.2.Liczba operacji polegających na rozwoju działalności gospodarczej	0	0%	4	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
P.1.2. Promocja walorów turystycznych obszaru	1.2.1. Liczba osób pochodzących z obszarów wiejskich objętych wsparciem w programie	0	0%	0	0	1	33,33 %	1	66,66 %	1	100%	0	100%	

P.1.3. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej i turystycznej dla zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej.	1.3.1. Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej	0	0%	13	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
C.2. Rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD Bory Dolnośląskie														
P.2.1. - Wsparcie działań o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, integracyjnym, animacyjnym, sportowym	2.1.1. Liczba osób pochodzących z obszarów wiejskich objętych wsparciem w programie	200	48%	216	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	EFS+
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	200	48%	216	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	

P.2.2. - Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych	2.2.1. Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności lub kompetencji podstawowych realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych	45	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	45	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
P.2.3. - Aktywizacja społeczności lokalnej	2.3.1. Całkowita liczba osób objętych wsparciem / Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	250	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
Wskaźnik rezultatu 1.1.1. R. 37-Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR		6	x	0	x	0	x	0	x	0	x	0	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.1.2. R. 37 - Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: rozwój istniejących przedsiębiorstw w ramach projektów WPR		4	x	0	x	0	x	0	x	0	x	0	x	

Wskaźnik rezultatu 1.2.1. R. 42 -PR – Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0	x	0	x	1	x	1	x	1	x	0	x	
Wskaźnik rezultatu 1.3.1. R. 42-PR - Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0	x	13	x	0	x	0	x	0	x	0	x	
Wskaźnik rezultatu 2.1.1. Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	200	x	0	x	0	x	0	x	0	x	0	x	EFS+
Wskaźnik rezultatu 2.1.1. Liczba osób, które zakończyły udział w działaniach kulturalnych, aktywizacyjnych lub edukacyjnych	200	x	0	x	0	x	0	x	0	x	0	x	
Wskaźnik rezultatu 2.2.1. Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	30	x	0	x	0	x	0	x	0	x	0	x	
Wskaźnik rezultatu 3.2.1. Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	165	x	0	x	0	x	0	x	0	x	0	x	

(Tabela nr 24 - Plan działania. Źródło – opracowanie własne)

Załącznik nr 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR)**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 000 000,00	0,00	687 678,53	2 687 678,53,63
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	462 500,00	0,00	0,00	462 500,00
Razem	2 462 500,00	0,00	687 678,53	3 150 178,53
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0".				

(Tabela nr 25 - Plan finansowy. Źródło. Opracowanie własne)

Załącznik nr 4: Plan wykorzystania budżetu

środki zakontraktowane (w Euro) do:													
31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu
1446667	72,33%	0	0,00%	0	0	233333	84%	106667	89,33%	106667	94,66%	106667	100%
687678,53	100,00%	0	0,00%	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0,00%	0	0	0	0,00%	0	0	0	0	0	0
2134345,53	79,00%	0	0,00%			233333	84,00%	106667	89,33%	106667	94,66%	106667	100%

(Tabela nr 26 – Plan wykorzystania budżetu. Źródło. Opracowanie własne)